

GLAS NARODA ○
**‘VELIKOM
FINALU’**

IZMEĐU
KOSOVA | SRBIJE

POGLAVLJE III



Mart 2020

Podržan od:



Norwegian Embassy



Trg „Majke Tereze“ Ulaz I· 59A · br.10
Priština 10000
Republic of Kosovo
T/F: +383 38 746 206
E-mail:ridea.institute@gmail.com
W: www.ridea-ks.org

Glas naroda o 'VELIKOM FINALU'
između Kosova i Srbije

III. POGLAVLJE

Mart 2020.

Glas naroda o 'VELIKOM FINALU' između Kosova i Srbije

POGLAVLJE III

Ova sondaža je podržana od strane :



Norwegian Embassy

Izjašnjavanje o stavu: Ovaj izveštaj sadrži samo poglede i analizu RIDEA i ne predstavlja stav donatora.

Autor: Istraživački Institut o evropskim pitanjima i razvoja (RIDEA)

Mart 2020.

Tabela sadržaja

| | |
|--|-----------|
| Opšti rezime | i |
| 1. Uvod | 1 |
| 2. Metodologija | 3 |
| 2.1. Dizajn sondaže | 3 |
| 2.2. Procedura e sondaže | 3 |
| 2.3. Uzorak | 4 |
| 2.4. Karakteristike uzorka | 6 |
| 2.5. Analiza podataka..... | 9 |
| 3. Nalazi: Put napred ili nazad..... | 9 |
| 3.1. Nastavak dijaloga između Kosova i Srbije..... | 10 |
| 3.2. Da li Kosovo treba da traži pripajanje Albaniji?..... | 11 |
| Što se tiče pitanja da li Kosovo treba da traži pripajanje Albaniji, sondaža je postavila sledeće pitanje: | 11 |
| 3.3. Tri scenarija o eventualnom sporazumu između Kosova i Srbije..... | 14 |
| 3.3.1. Prvi scenarijo: Nastavak status quo-a | 15 |
| 3.3.2. Drugi scenarijo: Priznavanje de facto od Srbije i proširene izvršne nadležnosti za Asocijaciju/Zajednicu srpskih opština Kosova..... | 20 |
| 3.3.3. Treći scenario: Korigovanje granice između Kosova i Srbije u razmenu za globalno priznavanje Kosova i otvaranje puta za učlanjivanje u OUN..... | 22 |
| 4. Da li mislite da Vlada Kosova i Vlada Srbije moraju da učine maksimalne napore za postizanje konačnog sporazuma? | 24 |
| 5. Struktura stavova..... | 26 |
| 6. Analiza upoređivanja | 28 |
| 7. Zaključci | 33 |

Opšti rezime

Ova sondaža ima za cilj identifikaciju mišljenja i stavova građana (*Glas Naroda*) u vezi scenarija o 'Velikom finalu' između Kosova i Srbije. Ova sondaža je nastavak prve i druge sondaže održane od 17.-26. decembra 2018. i 21-28. maja 2019. Rad na terenu za treću sondažu sproveden je od 20-24. januara 2020. Ukupni broj ispitanika u našoj sondaži je 1107 (90% Albanaca, 8% Srba i 2% drugih etničkih grupa), predstavljaju uzorak naše nacionalne strukture stanovništva Kosova. Na prethodnom upitniku radila je jedna pilot grupa, u cilju konačnog uređivanja upitnika.

U ovoj studiji, za svaku opštinu korišćen je *jednostavni proporcionalni uzorak*, na osnovu broja stanovništva opštine. Uzorkom od 1,107, merenje sadrži mogućnost granice (margine) grešaka od plus ili minus 3 boda procenta (na nivou od 5 posto statističkog značaja). U svakom slučaju, pouzdanost ocena na osnovu podgrupe uzorka, kao što je srpski uzorak od 93 anketiranih, biće naglašeno veća.

Što se tiče rezultata, u donjim stavovima predstavljaju nalaze o sledećim pitanjima:

- i)** nastavak ili ne-nastavak dijaloga između Kosova i Srbije;
- ii)** u slučaju konačnog sporazuma između Kosova i Srbije, da li Kosovo treba da traži pripajanje Albanijom;
- iii)** mišljenje građana Kosova u vezi **tri scenarija** za eventualni sporazum između Kosova i Srbije; i
- iv)** glavni razlozi za podršku ili nedostatka podrške u vezi tri scenarija za eventualni sporazum između Kosova i Srbije.

Prva grupa nalaza ukazuje na to da većina stanovništva Kosova podržava *nastavak dijaloga* između Kosova i Srbije. U celini, **70%** anketiranih podržavaju nastavak dijaloga između Kosova i Srbije. Albanci i Srbi su saglasni da dijalog

između Kosova i Srbije mora biti nastavljen, i ako su anketirani Srbi malo manje entuzijasti u poređenju sa Albancima.

Druga grupa nalaza fokusira se na pitanje da li Kosovo treba da traži pripajanje Albaniji, ukoliko Kosovo bude priznato od strane Srbije. U tom pravcu, za razliku od prethodne sondaže, mišljenje drastično opada, u celini **37%** podržavaju ideju da *Kosovo treba da traži pripajanje Albaniji*, ukoliko Kosovo bude priznato od strane Srbije i **54%** odbijaju ovu ideju. Albanci su izneli slično mišljenje (iako srpski anketirani imali su manje mogućnosti da iznesu mišljenje o ovom pitanju). Druga grupa nalaza, takođe je usredsređena na moguće razloge pripajanja ili ne pripajanja Kosova Albaniji. Ovo su rezultati o razlozima zašto Kosovo **treba da traži** pripajanje Albanijom:

- Da se realizuju snovi pojedinih Albanaca da žive unutar jedne države (85% Albanaca u odnosu na 44% srpskog uzorka);
- Stvara državu i sredinu prosperiteta za sve Albance (87% Albanaca u odnosu na 22% Srpskog uzorka);
- Stabilizuje i zauvek stvara mir u Regionu Balkana (68% Albanaca u odnosu na 22% Srpskog uzorka);

U nastavku se nalaze rezultati o razlozima zašto Kosovo **ne treba da traži** pripajanje sa Albanijom:

- Bolje je da Kosovo deluje kao posebna država na međunarodnoj areni (97% Albanaca u odnosu na 16% Srpskog uzorka);
- Prosperitet Kosova može da bude oštećen u slučaju takvog kretanja (75% Albanaca u odnosu na 30% Srpskog uzorka);
- Ne bi bilo pravedno za Albance koji žive u drugim zemljama Regiona (70% Albanaca u odnosu na 32% Srpskog uzorka);

Treća grupa nalaza odnosi se na percepciju i preferencije građana Kosova i mogući razlozi za podršku ili nedostatak podrške za **tri alternativa scenarija** za eventualni sporazum između Kosova i Srbije.

U ovom pravcu, u vezi **prvog scenarija status quo**– samo manji broj učesnika (**12%**) bili su zadovoljni sa aktuelnim status quo-om između Kosova i Srbije. Ipak, postojala je velika razlika između Albanskog i Srpskog uzorka, **90%** Albanaca i **43%** Srba bili su nezadovoljni sa aktuelnim status quo-om. Razlozi zbog kojih su anketirani **zadovoljni sa aktuelnim status quo-om**:

- Barem postoji mir između Kosova i Srbije (65% Albanaca u odnosu na 49% Srpskog uzorka);
- Barem sprečava proterivanje Srba sa Kosova (35% Albanaca u odnosu na 37% Srpskog uzorka);
- Održava otvorenu mogućnost za čvrst srpski uticaj u nekoliko delova Kosova (17% Albanaca u odnosu na 47% Srpskog uzorka);
- Barem imamo ekonomski prosperitet (30% Albanaca u odnosu na 16% Srpskog uzorka);
- Postoje dobri radni odnosi sa EU i OUN (40% Albanaca u odnosu na 12% Srpskog uzorka);

Na drugoj strani, razlozi zašto anketirani **nisu zadovoljni sa aktuelnim status quo-om**:

- Kosovo ne može učiniti konkretne pomake ka evropskoj integraciji (85% Albanaca u odnosu na 10% Srpskog uzorka);
- Mi ne možemo postići globalno priznavanje Kosova (75% Albanaca u odnosu na 15% Srpskog uzorka);
- Ne može biti ekonomskog prosperiteta (62% Albanaca u odnosu na 18% Srpskog uzorka);
- Kosovo ne može imati mirovne odnose sa Srbijom (57% Albanaca u odnosu na 23% Srpskog uzorka);
- Kosovo ne može da reši unutrašnje probleme između Srpske i Albanske zajednice (60% Albanaca u odnosu na 50% Srpskog uzorka);

Što se tiče **drugog scenarija – davanje izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/ Zajednicu opština sa većinskim srpskim stanovništvom na Kosovu, u razmenu**

za de facto priznavanje od strane Srbije – manji broj anketiranih (15%) pružili su podršku ovom scenariju. Postoji manja podrška među Albancima Kosova (11%), ali znatna podrška Srba (53%) za davanje izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/ Zajednicu opština sa većinskim srpskim stanovništvom na Kosovu. Razlozi zbog kojih se anketirani **slažu sa davanjem izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/ Zajednicu opština sa većinskim srpskim stanovništvom na Kosovu** su:

- Poboljšalo bi ekonomski prosperitet na Kosovu (72% Albanaca u odnosu na 28% Srpskog uzorka);
- Omogućilo bi Srbima koji žive na Kosovu da se njihov glas više čuje u procesu donošenja odluka (50% Albanaca u odnosu na 68% Srpskog uzorka);
- Poboljšalo bi integraciju srpske zajednice na Kosovu (49% Albanaca u odnosu na 49% Srpskog uzorka);
- Poboljšalo bi odnose sa Srbijom (47% Albanaca u odnosu na 34% Srpskog uzorka);

Razlozi zbog kojih anketirani **ne slažu se sa davanje proširenih izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/ Zajednicu opština sa većinskim srpskim stanovništvom na Kosovu** su:

- Povećalo bi podele između zajednica na Kosovu (84% Albanaca u odnosu na 38% Srpskog uzorka);
- Povećalo bi političke tenzije između Kosova i Srbije (79% Albanaca u odnosu na 33% Srpskog uzorka);
- Stvorilo bi mogućnost za formiranje jedne mini Republike Srpske na Kosovu (86% Albanaca u odnosu na 25% Srpskog uzorka);
- Otežalo postizanje ekonomskog prosperiteta na Kosovu (55% Albanaca u odnosu na 21% Srpskog uzorka);

Što se tiče **trećeg scenarija – korigovanja granice između Kosova i Srbije u razmenu za globalno priznavanje Kosova i otvaranja puta za učlanjivanje u**

OUN, dobijeni su sledeći podaci: **30%** ukupnih uzoraka izjasnili su se za ovaj scenarij, nivo podrške je povećan na 40% u okviru Srpskog uzorka.

Takođe, razmatrali smo detaljno ukupnu strukturu stavova. Nalazi ukazuju da u suštini postoje tri glavna modela stavova. **Prvi model** obuhvata podršku za status-quo, njegov produžetak za još narednih 5 godina, početak dijaloga i preduzimanje svih napora za iznalaženje rešenja. Anketirani ukazuju na konsistentnu tendenciju za ova četiri pitanja: na primer, nezadovoljni sa status quo, ne podržavaju njegov produžetak za još pet narednih godina. Oni su mišljenja da Vlada treba da nastavi dijalog i da učini sve napore za iznalaženje rešenja. **Drugi model**, obuhvata davanje izvršnih nadležnosti za ASO i korigovanje granice, u cilju postizanja globalnog priznavanja. **Treći model**, sadrži samo jedno pitanje, pripajanje Albaniji.

U okviru svakog modela, ljudi govore o konsistentnim stavovima, ali je druga priča u odnosu na priču **unutar** modela: saznanje da gde se nalazi neko o pitanju iz prve kategorije nije dobar indikator gde se nalazi po pitanju iz druge kategorije. Dakle, ljudi mogu da su saglasni o potrebi nastavka dijaloga i da moraju da čine napore za iznalaženje rešenja, ali mogu da nisu saglasni o specifičnom sporazumu, koji mora da se postigne između Srbije i Kosova. Na kraju, stavovi o pripajanju Albaniji, izgleda da su odvojeni od stava svih drugih pitanja. Pripajanje se ne vezuje tesno sa nekim od drugih pitanja. Drugačije rečeno, ljudi koji podržavaju pripajanje, može se reći da imaju istu tendenciju da budu zadovoljni ili nezadovoljni sa status quo i da podrže ili ne podrže korigovanje granice.

U analizi upoređivanja tri sondaža u vezi *tri scenarija* omogućuje nam da imamo verodostojne zaključke. Rezultati o status quo-u (**scenario 1**) ukazuje da je nezadovoljstvo sa aktuelnim status quo između Kosova i Srbije, povećano u poređenju sa prvom i drugom sondažom i ovo nezadovoljstvo je ostalo visoko u trećem sondažu. Povećanje nivoa nezadovoljstva primetilo se naročito u Albanskom uzorku, ali postoji tendencija nižeg nivoa nezadovoljstva i nestabilnosti Srpskog uzorka. Takođe, ukupni rezultati o davanju proširenih izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/Zajednicu opština sa srpskom većinom (ASO)

u razmenu za priznavanje de facto od strane Srbije (**scenarijo 2**) ukazuju da najveći deo, više od 4/5 svakog uzorka i dalje su protiv ovog scenarija. Albanski uzorci ukazuju na visok stepen protivljenja za proširene nadležnosti ASO, dok Srpski uzorci beleže znatan rast u podršci proširenih izvršnih nadležnosti. U celini, rezultati za korigovanje granice, što bi rezultiralo globalnim priznavanjem Kosova i otvaranje puta za učlanjivanje u OUN (**scenarijo 3**), ostaju relativno stabilni, iako se primećuje rast podrške Srba. Vredi naglasiti da jedan veći broj srpskih uzoraka (oko 1/5) izjasnili su se da 'ne znaju/nemaju mišljenje o tome.

U rezimeu, perspektive dveju zajednica korenito se razlikuju u nekoliko aspekta: srpski anketirani naglašavaju posebno uznemirenje o unutrašnjim pitanjima, koja se odnose na srpsku zajednicu, dok albanski anketirani, nesporno izražavaju uznemirenje o riziku formiranja mini Republike Srpske, a takođe su uznemireni po pitanju spoljnih poslova, naročito integracije u EU i globalnog priznavanja.

Kao zaključak, *Glas naroda* Kosova je da mora da se dogode promene. Građani ne žele nastavak status quo-a i žele da Vlada/institucije učine sve napore za postizanje konačnog sporazuma sa Srbijom. Međutim, nema jasnog stava građana (bilo albanske ili srpske zajednice) kako postići promene. Ipak, istovremeno, ovo ne isključuje mogućnost podrške javnosti za sporazum uz posredništvo SAD i Evrope. Imajući u vidu interesovanje/želju javnosti za privođenje kraju ove slepe ulice i obezbeđivanje međunarodnog priznavanja i evropske integracije, sporazum koji postiže ova tri može biti uspešan.

1. Uvod

Prva i druga sondaža *Glas Naroda* o 'Velikom Finalu' između Kosova i Srbije realizovani su od 17.-26. decembra 2018. i 21.-28. maja 2019. Nakon svake sondaže, posebni izveštaji su objavljeni i nalazi su prezentirani na konferencijama u nekoliko grupa. Kako prva i druga sondaža, tako i aktuelna sondaža imale su za cilj da se saznaju mišljenja i stavovi građana u vezi scenarija o 'Velikom finalu' između Kosova i Srbije. Aktuelna treća faza - *Glas Naroda* o 'Velikom Finalu' između Kosova i Srbije (III Poglavlje)- realizovana je od 20.-24. januara 2020. Stoga, objektivna sondaža je da se shvate dublji motivi i stavovi građana u vezi scenarija o konačnom sporazumu između Kosova i Srbije. Drugi cilj ove sondaže, na osnovu ponovljenih među-sektorskim podacima, je da bi shvatili da li postoje razlike u vezi javne podrške ili nedostatka podrške za različit scenarij takozvanog 'Velikog finala'.

Skoro jednu deceniju vođen je dijalog između Kosova i Srbije, uz posredništvo EU-a. Dok je postignut znatan progres u aspektu slobode kretanja, upravljanja granica, zaštite verskog i kulturnog nasleđa i integracije policije, mnogi drugi sporazumi nisu primenjeni ili su samo delimično primenjivani od strane obe države.¹

Ipak, i pored progressa i nekoliko neuspeha u procesu dijaloga između Kosova i Srbije, dijalog je prekinut od novembra 2018. godine. To usledilo, budući da je Vlada Kosova uspostavila tarifu od 10 posto za uvoz robe iz Srbije i Bosne i Hercegovine, a zatim je usledila odluka o uspostavljanju tarife 100% za svu robu iz Srbije i Bosne i Hercegovine.² Ova odluka je opravdana od strane Vlade Kosova, kao odgovor prema Vladi Srbije zbog njene agresivne politike na međunarodnoj areni protiv integracije Kosova u međunarodne organizacije, kao što je

¹ Evropska komisija (2013) 'Srbija i Kosovo*: istorijski sporazum otvara put za odlučujući progres u njihovim perspektivama u EU; Deklaracija, štampa, 22. april. Dostupno na: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-347_en.htm (pristup: 25/02/2020).

² Radio Slobodna Evropa (2018) 'Kosovo je povećalo carinsku taksu za Srbiju i Bosnu i Hercegovinu na 100 %, 21. novembar. Dostupno na: <https://www.evropaelire.org/a/rritet-taksa-per-produktet-serbe-/29613129.html> (Pristup: 05/02/2020).

INTERPOL. Nakon tarife usledile su mnoge reakcije domaćih i međunarodnih faktora, uključujući EU i SAD. Predstavnici EU i SAD zahtevali su neposredno ukidanje tarife za robu iz Srbije i Bosne i Hercegovine, smatrajući da je mera ukidanja potrebna za nastavak procesa dijaloga. Nova Vlada koja je osnovana na Kosovu najavila je da će tarifa od 100% za robu iz Srbije i Bosne i Hercegovine biti ukinuta i da će biti zamenjena sa merama reciprociteta.³ Ostaje da se vidi da li će strane započeti dijalog ili će i dalje zadržati neprijateljske pozicije.

Normalizacija odnosa između dveju država ostaje prioritet na agendi EU i SAD. To je naglašeno i u Berlinu 29. aprila 2019.godine, na događaju koji je iniciran i organizovan od strane Nemačke kancelarke Angela Merkel i Predsednika Francuske Emanuel Macron.⁴ I pored toga što je sastanak imao za cilj nastavak dijaloga, ipak dijalog je ostao blokiran zbog ne ukidanja takse. Berlinski sastanak proizveo je dijametralno oprečne stavove o načinu nastavka dijaloga. Politička debata o uspostavljenim tarifama i mogućim scenarijima o konačnom sporazumu između Kosova i Srbije i daje traje. Od marta 2019. Nemačka i Francuska imali su aktivnu ulogu u dijalogu, a sada i SAD su imenovale posebnog izaslanika za dijalog između Kosova i Srbije.⁵

Nezavisno od razvoja i aktuelnog konteksta dijaloga, na osnovu diskusija i analiza raznih političara i relevantnih činioaca na Kosovu i u Srbiji, kao i na međunarodnom nivou, razni potencijalni scenariji o konačnom sporazumu mogu imati konture. Ovi scenariji, naglašavajući samo nekoliko, obuhvataju: izvršne nadležnosti za Asocijaciju/Zajednicu srpskih opština, korigovanje granice između Kosova i Srbije; 'model dve Nemačke' i tako redom. U ovom kontekstu, sadašnji istraživački izveštaj ima za cilj da opiše i dekonstruiše prostiranje javne podrške građana

³Guardian (2019) 'EU se pribojava fašizma, izjavio je budući premijer Kosova', 21. oktobar. Dostupno: <https://www.theguardian.com/world/2019/oct/21/kosovo-likely-new-leader-albin-kurti-condemns-eu-balkans-policy> (Pristup: 06/02/2020).

⁴Evropski Zapadni Balkan (2019) 'Nemačka započinje dijalog Kosovo-Srbija, na Berlinskom sastanku'.

⁵Balkan Insight (2019) 'Novi izaslanik SAD obradovao je Kosovo, dok je Srbija začuđena', 4.oktobar. Dostupno: <https://balkaninsight.com/2019/10/04/new-us-envoy-delights-kosovo-leaves-serbia-surprised/> (Pristup: 06/02/2020).

Kosova o mogućim scenarijima o konačnom sveobuhvatnom sporazumu, koji će biti obavezujući između Kosova i Srbije .

Ovaj istraživački izveštaj, osim drugih nalaza, pruža detaljnu analizu nalaza o glavnim mogućim scenarijima o konačnom sporazumu između Kosova i Srbije, kao i motivi koji vode građane prema ili daleko od svakog datog scenarija. Ovaj izveštaj se fokusira na tri moguća scenarija: a) nastavak status quo-a; b) priznavanje de facto od Srbije, u razmenu za proširene izvršne nadležnosti za Asocijaciju/Zajednicu srpskih opština Kosova; i c) korigovanje granice između Kosova i Srbije u razmenu za globalno priznavanje Kosova i konkretan put za učlanjivanje u OUN.

Osim toga, izveštaj opisuje i analizira podršku građana za nastavak dijaloga. Dok su ovo nekoliko od ključnih pitanja i razmatrani scenariji u ovom izveštaju, takođe biće diskutovano i o znatnom broju mogućih varijanti i opcija.

2. Metodologija

2.1. Dizajn sondaže

Upitnik ove sondaže sastavljen je od zatvorenih pitanja sa sledećom strukturom: demografski podaci učesnika, njihova percepcija, stavovi i podrška ili nedostatak podrške za moguće scenarije/opcije o konačnom sporazumu između Kosova i Srbije. Početno, upitnik je administrirala jedna pilot grupa od 30 anketara, kako bi izvršili testiranje razumljivosti od strane anketiranih, kako bi uradili završne ispravke u upitnicima.

2.2. Procedura e sondaže

U Istraživačkoj ekipi učestvovalo je 14 anketara na terenu (2 za svaki od 7 regiona Kosova, plus 2 specijalna anketara za srpske anketirane na Kosovu) i 4 istraživača, glavni eksperti, 2 visoka eksperta i jedan mladi istražitelj. Njihov rad je uticao na

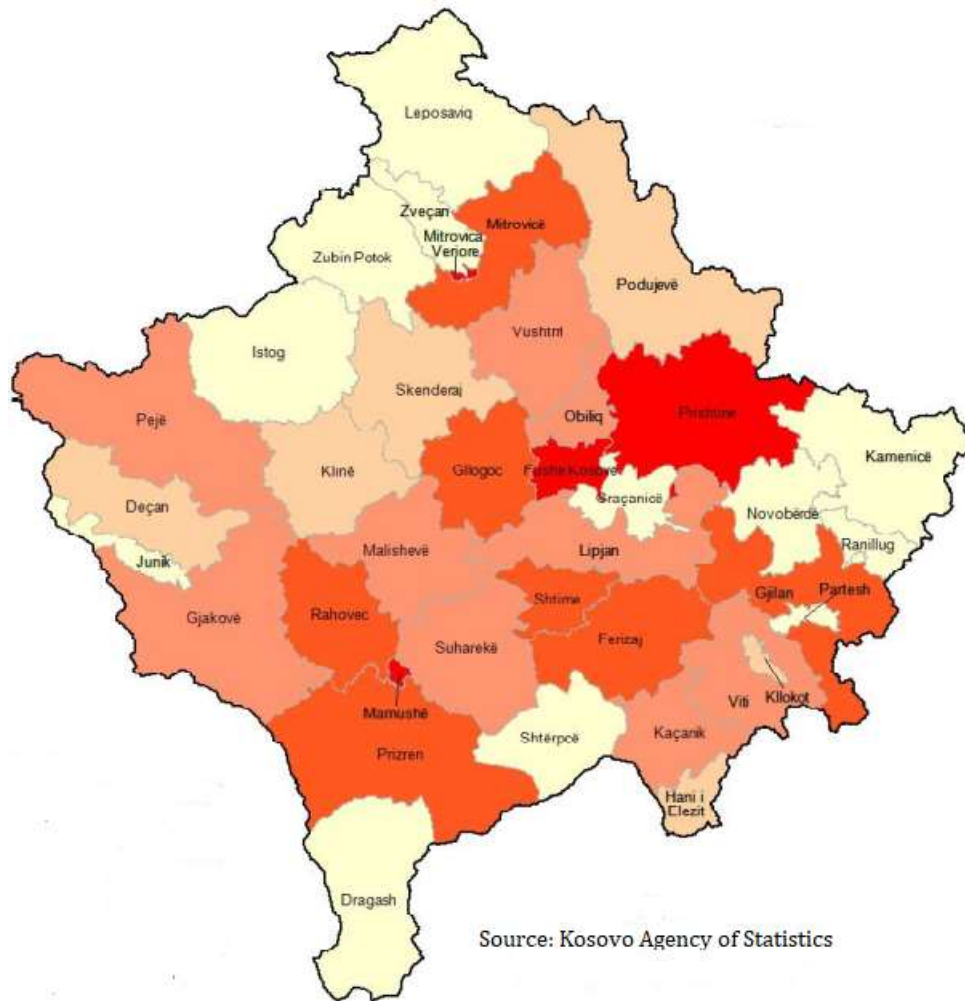
aktuelni istraživački izveštaj. Anketari na terenu su administrirali upitnike sa elektronskim tabletom, koristeći softver, koji je dizajniran isključivo za ovu studiju. Upitnike su ispunjavali anketari na terenu, kako bi se garantovalo da nema nedostataka podataka. Ipak, anketirani su bili slobodni da ne odgovore na pitanja. Kako bi izbegli jednostranost tokom intervjuja, istraživačka ekipa je održala obuku za sve anketare na terenu za sprovođenje sondaže.

U cilju kontrolisanja rada anketara tokom prikupljanja podataka, oko 41% (ukupno 450 anketiranih) ponovo su intervjuisani. Ova kontrola je uglavnom vršena putem telefonskih intervjuja i nekoliko poseta na terenu. U cilju provere, anketiranim je postavljano 5 pitanja, bazirajući se na originalni intervju. Lista kontrole služila je kao sredstvo za preispitivanje usaglašenosti sa načinom slučajnog odabira anketiranih (što obuhvata izbor lokacije, početnu tačku, stambena jedinica i izbor anketiranog). Odgovori iz prvog i drugog intervjuja su upoređivani. Osim običnog procesa kontrole, održana je i logična kontrola ispunjenog upitnika.

2.3. Uzorak

Sondaža je realizovana u 38 opština u 7 glavnih regiona Kosova: Priština, Uroševac, Gnjilane, Prizren, Peć, Đakovica i Mitrovica (Sever i Jug, vidi kartu dole). Kosovo ima 1,798,506 stanovnika⁶. Tokom ove sondaže korišćen je jednostavni proporcionalni uzorak, na osnovu broja stanovništva po opštinama. Obračun procentualnog učešća predstavlja upoređivanje broja registrovanih stanovnika u jednoj određenoj opštini i ukupnog broja registrovanih stanovnika na Kosovu. Procenat koji rezultira utvrđuje značaj svake opštine u uzorku. Baza popisa stanovništva je uzeta iz Agencija za statistike Kosova.

⁶ Statistička agencija Kosova (2018) "Godišnje statistike Republike Kosova 2018". pristup na: <http://ask.rks-gov.net/media/4369/statistical-yearbook-2018.pdf> (pristup: 06/02/2020).



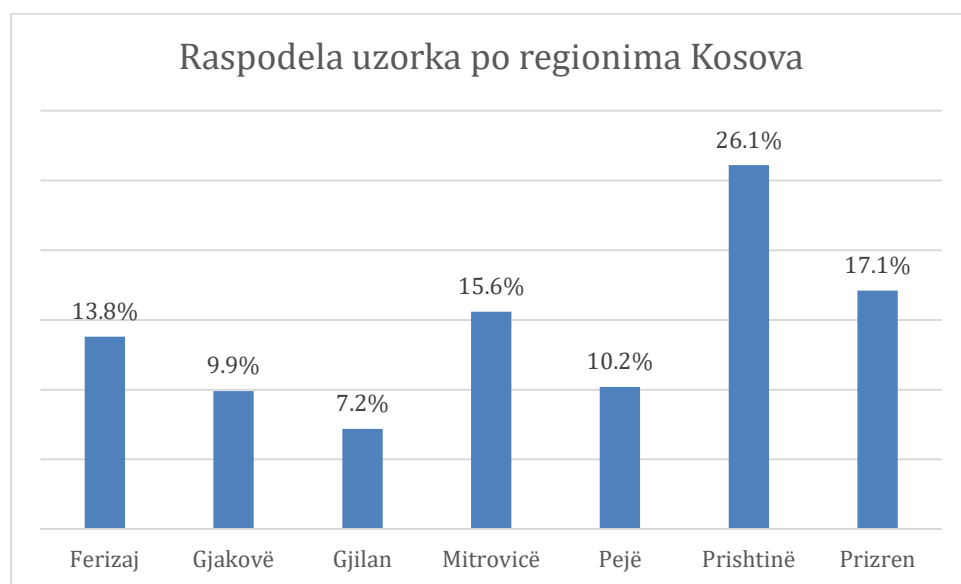
Upitnici su ispunjavani u kućama i stanovima anketiranih. Kako bi utvrdili uzorak studije korišćen je slučajni uzorak, sa utvrđenim pravilima za izbor početne tačke, sa izborom puta, zgrade, stana i anketiranog. Upitnik je ispunjavao samo jedan član porodice. Ovaj način je primenjen kako bi izbegli jednostranost anketiranih u uzorku.

Kako bi imali dovoljno prisustvo Srba za korisnu analizu, uzorak je udvostručen u dve glavne srpske opštine, Severnoj Mitrovici (Sever Kosova) i Gračanici (Jug Kosova). Ovo je uticalo na učešće od 93 anketiranih Srba, umesto 50 anketiranih, koliko bi bilo ukoliko se ne bi udvostručio broj uzoraka.

2.4. Karakteristike uzorka

Ukupni broj anketiranih na ovom ispitivanju je 1107. Sa uzorkom ove veličine, mogućnost za greške tokom ocene je plus ili minus 3 procenta u bodovima (na nivou značaja 5 posto). Obratite pažnju, greška kod uzimanja uzorka može biti veća kada je ocena samo za srpski uzorak od 93 anketiranih: sa uzorkom od 93, granica greške od 95% biće približno plus ili minus 10 procenta bodova. Sve razlike između srpskog i albanskog uzorka su kontrolisane za statistički značaj.

Kao što je gore naglašeno, studija je realizovana u svim sedam regiona Kosova i (trideset i osam) opština. Vidi dole raspoređenost uzoraka u sedam regiona.



Broj anketa za svaku opštinu je utvrđen na osnovu broja stanovništva svake opštine i raspodela postignutog uzorka u saglasnosti je sa prostiranjem stanovništva. Obratite pažnju na donju tabelu u kojoj je opisan broj stanovništva, na osnovu Agencije za statistike Kosova⁷ i broj realizovanih anketa po opštinama.

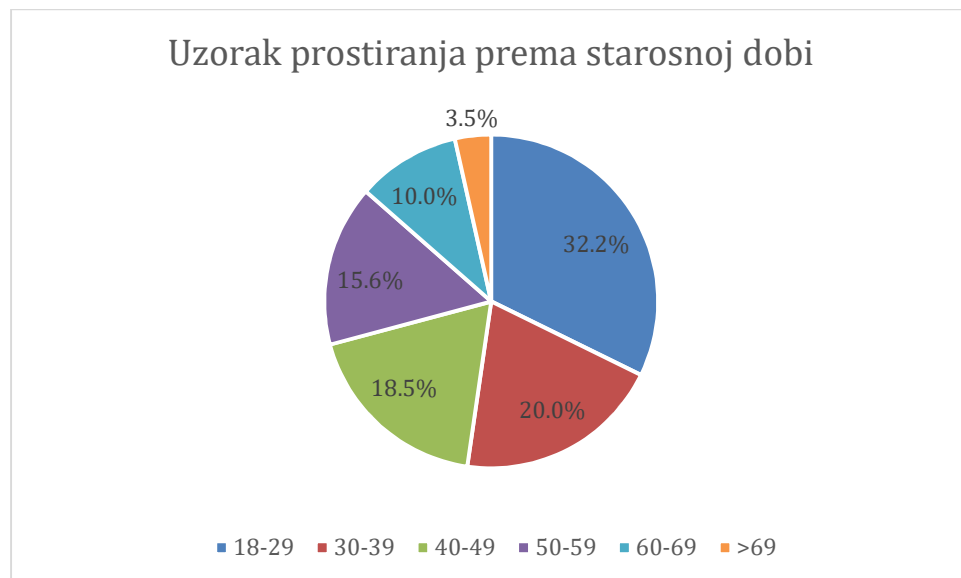
⁷ Ibid.

| XTabela 1. Veličina stanovništva i broj intervjuisanih po opštinama | | | |
|---|--------------------------|------------------|------------------|
| Br | Opština | Stanovništvo | Broj anketiranih |
| 1 | <i>Uroševac</i> | <i>103,003</i> | <i>63</i> |
| 2 | <i>Štimlje</i> | <i>27,654</i> | <i>35</i> |
| 3 | <i>Kačanik</i> | <i>33,409</i> | <i>20</i> |
| 4 | <i>Štrpce</i> | <i>6,773</i> | <i>8</i> |
| 5 | <i>Elez Han</i> | <i>9,998</i> | <i>6</i> |
| 6 | <i>Đakovica</i> | <i>95,340</i> | <i>58</i> |
| 7 | <i>Orahovac</i> | <i>59,102</i> | <i>36</i> |
| 8 | <i>Dečane</i> | <i>41,808</i> | <i>26</i> |
| 9 | <i>Junik</i> | <i>6,370</i> | <i>4</i> |
| 10 | <i>Gnjilane</i> | <i>80,162</i> | <i>48</i> |
| 11 | <i>Kamenica</i> | <i>30,750</i> | <i>19</i> |
| 12 | <i>Vitina</i> | <i>47,615</i> | <i>29</i> |
| 13 | <i>Rani Lug</i> | <i>3,810</i> | <i>3</i> |
| 14 | <i>Novo Brdo</i> | <i>7,160</i> | <i>5</i> |
| 15 | <i>Parteš</i> | <i>1730</i> | <i>2</i> |
| 16 | <i>Klokot</i> | <i>2,753</i> | <i>2</i> |
| 17 | <i>Mitrovica</i> | <i>69,346</i> | <i>42</i> |
| 18 | <i>Vučitrn</i> | <i>64,468</i> | <i>39</i> |
| 19 | <i>Severna Mitrovica</i> | <i>12,211</i> | <i>40</i> |
| 20 | <i>Zvečan</i> | <i>7,376</i> | <i>5</i> |
| 21 | <i>Zubin Potok</i> | <i>6,616</i> | <i>5</i> |
| 22 | <i>Leposavić</i> | <i>13,587</i> | <i>10</i> |
| 23 | <i>Skenderaj</i> | <i>52,343</i> | <i>32</i> |
| 24 | <i>Peć</i> | <i>99,568</i> | <i>61</i> |
| 25 | <i>Istog</i> | <i>40,380</i> | <i>11</i> |
| 26 | <i>Klina</i> | <i>40,122</i> | <i>12</i> |
| 27 | <i>Priština</i> | <i>211,755</i> | <i>129</i> |
| 28 | <i>Obilić</i> | <i>19,144</i> | <i>12</i> |
| 29 | <i>Kosovo Polje</i> | <i>38,607</i> | <i>24</i> |
| 30 | <i>Lipljane an</i> | <i>57,733</i> | <i>35</i> |
| 31 | <i>Podujevo</i> | <i>83,445</i> | <i>51</i> |
| 32 | <i>Glogovac</i> | <i>61,133</i> | <i>19</i> |
| 33 | <i>Gračanica</i> | <i>12,091</i> | <i>20</i> |
| 34 | <i>Prizren</i> | <i>191,565</i> | <i>113</i> |
| 35 | <i>Suha Reka</i> | <i>60,247</i> | <i>21</i> |
| 36 | <i>Mališevo</i> | <i>58,269</i> | <i>37</i> |
| 37 | <i>Mamuša</i> | <i>5,950</i> | <i>4</i> |
| 38 | <i>Dragaš</i> | <i>34,316</i> | <i>21</i> |
| | Svega | 1,798,506 | 1107 |

90% uzorka studije bili su Albanci, 8% Srba i 2% druge etničke grupe na Kosovu. Procenat Albanaca u uzorku u saglasnosti je sa popisom od 2011, što govori da je 91% Albanaca, 3.4% Srba i 5.6% 'ostalnih'. Relativno velika proporcija Srba u uzorku održava udvostručenost uzorka za srpsko stanovništvo. (Mali broj etničkih grupa 'Ostali' je veoma mali za korisne analize i ne pruža osnovu za poverljivo merenje).

65% uzorka studije su muškarci i 35% žene. U stvari razlika u mišljenju muškaraca i žena je veoma mala. Glavna razlika je da se žene češće izjašnjavale da ne prate puno politiku. Takođe, one su imale više mogućnosti, u poređenju sa muškarcima, da nemaju neko mišljenje i više su odgovarali 'donekle se slažem' na mesto 'potpuno se slažem' u poređenju sa muškarcima. U cilju utvrđivanja poverljivih upoređivanja, mi prilagođavamo veće zastupanje muškaraca u uzorku prilikom upoređivanja rezultata tri sondaža u ovom izveštaju.

Prosečna starosna dob je 40 godina i obuhvata starosnu dob od 18-83 godina. U donjem grafikonu je uzorak na osnovu starosne dobi.



Što se tiče nivoa obrazovanja, 1% uzorka izjasnilo se da nemaju diplomu škole, 4% izjasnilo se da imaju samo osnovnu školu (1-5 razred), 9% izjasnilo se da imaju srednje nižu školu (6-9 razred), 46% višu srednju školu (gimnazija ili stručna

škola), 6% stručno obrazovanje nakon srednje škole, 30% izjasnilo se da imaju univerzitetsku diplomu (Bachelor), 5% Master.

Što se tiče nivoa zaposlenosti u našem uzorku, 56% su se izjasnili da su u radnom odnosu tokom intervjua, 22% nezaposleni, 7% studenti, 7% penzioneri, 5% koji ispunjavaju određene kućne dužnosti i nekoliko neopredeljeni. U vezi kategorije zaposlenosti, 13% rekli su da su na stručnim ili tehničkim položajima (kao: lekari, učitelji, inženjeri, umetnici, računovođe i dr.), 4% visoki upravni položaji (kao: bankari, poslodavci velikih biznisa, službenici Vlade i dr.), 6% položaji sekretarijata (kao: sekretar, menadžer kancelarije, zapisničar, i dr.), 20% položaji prodaje (kao: vlasnik prodavnice, menadžer prodaje i dr.), 7% kvalifikovan radnik (kao: mehaničar, električar i dr.), 5% polu-kvalifikovani radnik (kao: vozač autobusa, stolar, i dr.), 3% nekvalifikovani radnik (kao: fizički radnik, portir, i dr.), 3% radnici na farmi (kao: farmer, fizički radnik na farmi i dr.), 13% studenti, 21% domaćice 17% nespecificovani.

2.5. Analiza podataka

Odgovori učesnika su uključeni u SPSS. Opisna statistika, kao frekvencije i postavljanje na tabele, na osnovu etničkih grupa, korišćena je za analizu podataka. Mi smo takođe kontrolisali da li se rezultati menjaju po starosnoj dobi, polnoj pripadnosti, nivou obrazovanja i situacije zaposlenosti.

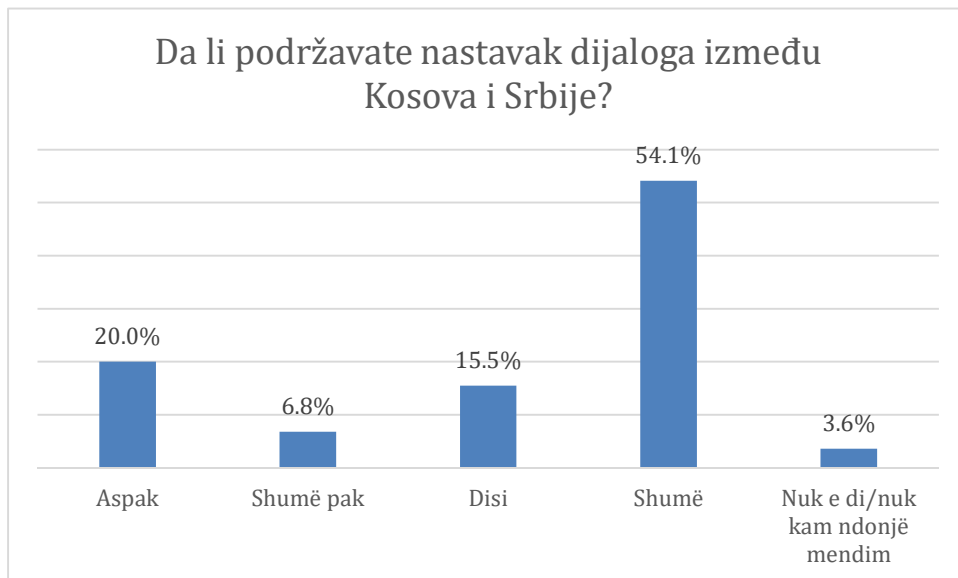
3. Nalazi: Put napred ili nazad

Ovaj deo opisuje nalaze ove sondaže u tri pod-kategorije: **(i)** nastavak ili ne-nastavak dijaloga između Kosova i Srbije; **(ii)** u slučaju konačnog sporazuma između Kosova i Srbije, da li Kosovo treba da ostane nezavisna država ili da se pripoji Albaniji; **(iii)** percepcija građana Kosova u vezi tri scenarija o eventualnom sporazumu između Kosova i Srbije (uključujući glavne razloge za podršku ili nedostatak podrške u vezi tri scenarija).

3.1. Nastavak dijaloga između Kosova i Srbije

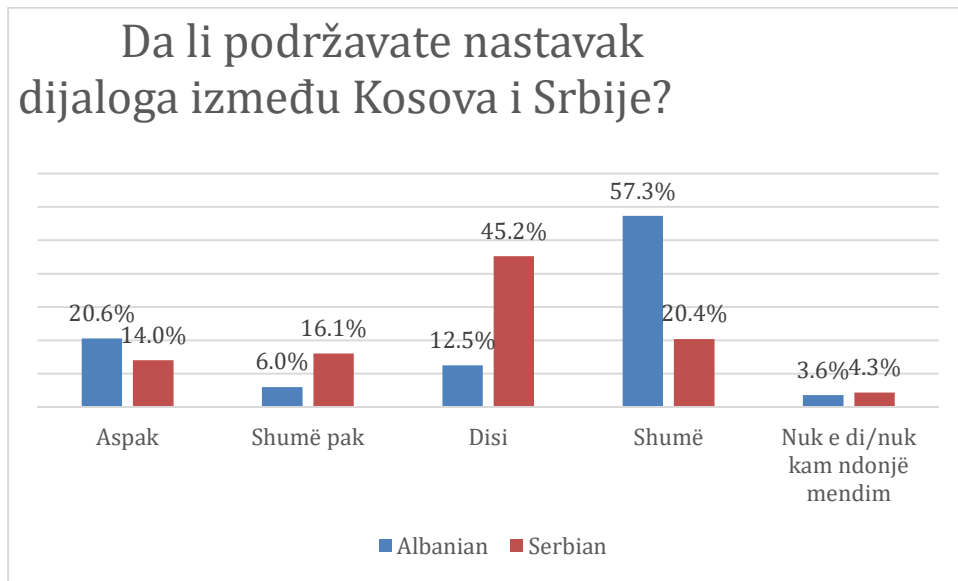
U vezi ovog pitanja postavljeno je sledeće pitanje: **Da li se slažete sa početkom dijaloga između Kosova i Srbije?**

Nalazi o ovom pitanju su: Oko 27 % izjasnili da se oni 'nimalo' ili 'malo slažu' sa nastavkom dijaloga između Kosova i Srbije. Oko 70% uzorka su se izjasnili da se 'donekle' ili 'potpuno' slažu sa nastavkom dijaloga između Kosova i Srbije. Oko 4% učesnika izjasnili su se da 'ne znam/nemam neko mišljenje o ovom pitanju.. Stoga, postoji jasan ekuilibar u prilog nastavka dijaloga.



Ocena odgovora za Albanske i Srpske uzorke govori o sličnom modelu odgovora: 27% Albanaca i oko 30% Srba izjasnili su se da se 'veoma malo' ili 'nimalo' slažu sa nastavkom dijaloga između Kosova i Srbije. 70% Albanaca i 66% Srba izjasnili su se da se 'donekle' ili 'potpuno' slažu sa nastavkom dijaloga između Kosova i Srbije. Kao što se može videti anketirani Srbi izabrali su više kategorije između 'donekle' ili 'veoma malo' u odnosu na druge ekstremne kategorije kao 'potpuno' ili 'nimalo' (razlike su statistički značajne na tački 0.01). Drugim rečima, srpski anketirani manje su entuzijasti u poređenju sa anketiranim Albancima o nastavku

dijaloga. 3.5% Albanaca i 4% anketiranih Srba izjasnili su se 'ne znam/nemam neko mišljenje' o ovom pitanju.

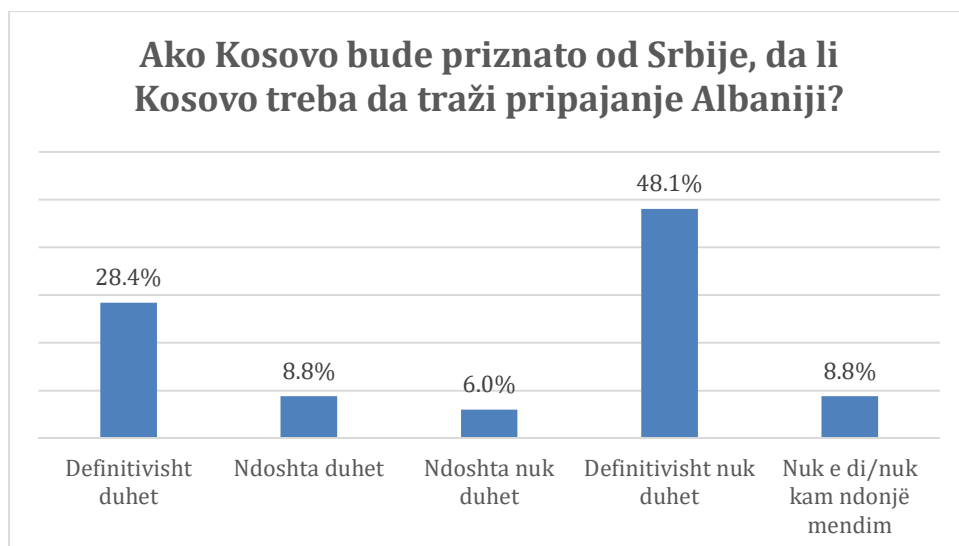


3.2. Da li Kosovo treba da traži pripajanje Albaniji?

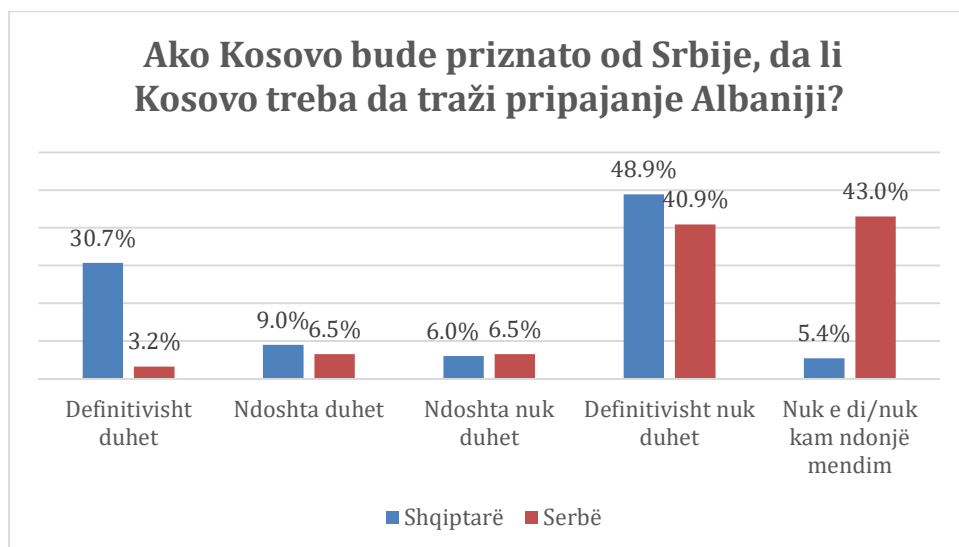
Što se tiče pitanja da li Kosovo treba da traži pripajanje Albaniji, sondaža je postavila sledeće pitanje:

Ako Kosovo bude priznato od Srbije, da li Kosovo treba da traži pripajanje Albaniji?

37% ukupnog uzorka odgovorili su da Kosovo 'svakako treba' ili 'možda treba da traži pripajanje sa Albanijom ako bude priznato od Srbije. 54% izjasnilo se da Kosovo 'definitivno ne treba' ili 'možda ne treba' da traži pripajanje sa Albanijom ako bude priznato od Srbije. 9% učesnika izjasnilo se da da 'ne znam /nemam neko mišljenje' o ovom pitanju.

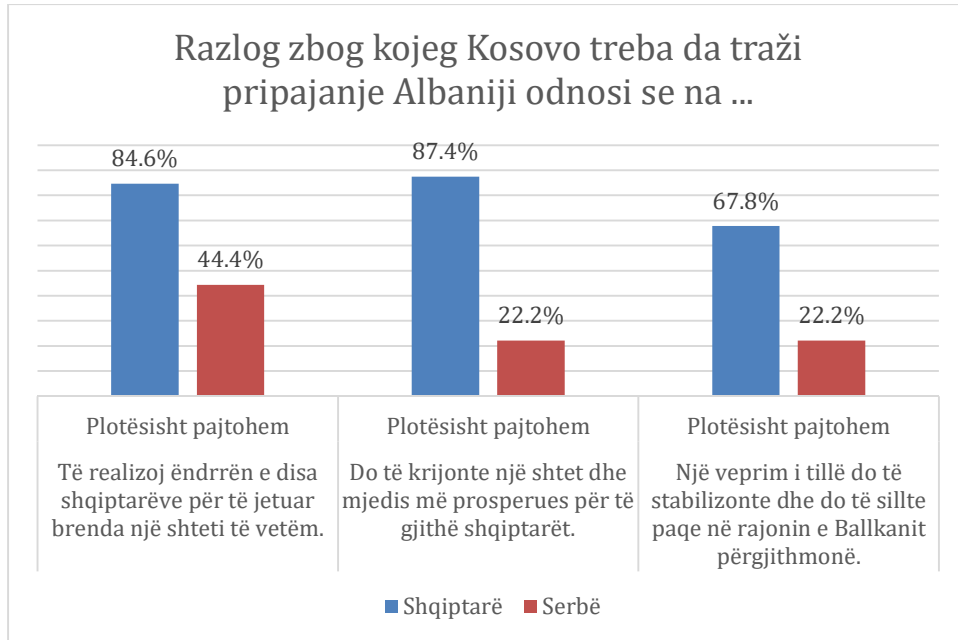


Ocena odgovora albanskih i srpskih uzoraka govore o modelu drugačijih (veoma različitih) odgovora, ipak: 40% Albanaca i samo 10% Srba izjasnili su se da Kosovo 'definitivno treba' ili 'možda treba' da traži pripajanje sa Albanijom, ako bude priznato od Srbije. 55% Albanaca i 47% Srba rekli su da Kosovo 'možda ne treba' ili 'definitivno ne treba' da traži pripajanje sa Albanijom ako bude priznato od Srbije. (vidi donji grafikon). 5% Albanaca i 43% Srba izjasnili su se 'ne znam/nemam neko mišljenje o tom pitanju.



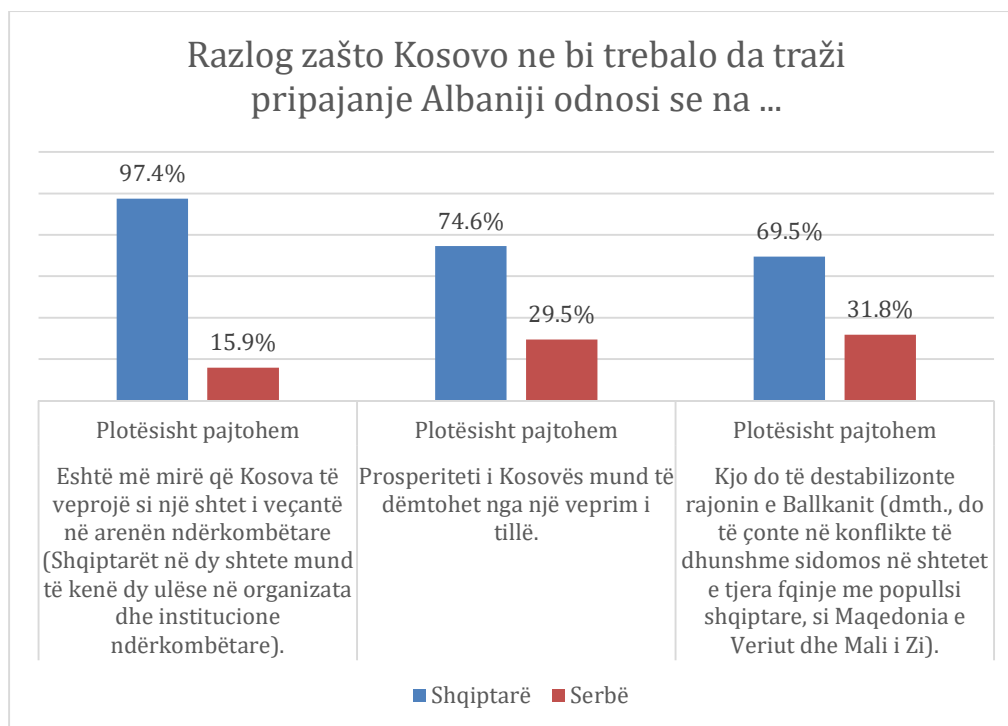
Sa nizom sledećih pitanja, sondaža želi da shvati glavne razloge anketiranih zašto Kosovo treba ili ne treba da traži pripajanje sa Albanijom. U nastavku videćemo razliku između Albanaca i Srba u vezi glavnih razloga zašto Kosovo treba da traži pripajanje Albanijom. Ovo pitanje je postavljeno samo ispitanicima, koji su odgovorili da Kosovo 'definitivno treba' ili 'možda treba' da traži pripajanje sa

Albanijom, ako bude priznato od Srbije, tako da je (40% Albanaca i 10% Srba izjasnilo se pozitivno za pripajanje):



Kako se može videti, anketirani koji su se izjasnili u prilog pripajanja, Albanci su imali pozitivne poglede za ekonomske, političke i beneficije za napredak, dok su srpski ispitanici imali vidno manje pozitivno mišljenje.

Vraćajući se na razloge zbog kojih ne treba tražiti pripajanje, anketirani koji su odgovorili da Kosovo 'definitivno ne treba' ili 'možda ne treba' da traži pripajanje Albaniji, postavljeno je niz pitanja, kao u produžetku (zapamtite 55% Albanaca i 47% Srba, nisu želeli pripajanje Albaniji, tako da su postavljena sledeća pitanja):



Ovde možemo videti da anketirani Albanci, koji su bili protiv pripajanja, naročito naglašavaju međunarodne prednosti dveju država, a manje su naglašavali ekonomske beneficije. S druge strane anketirani Srbi naglašavali su više argument da će pripajanje destabilizovati Region.

3.3. Tri scenarija o eventualnom sporazumu između Kosova i Srbije

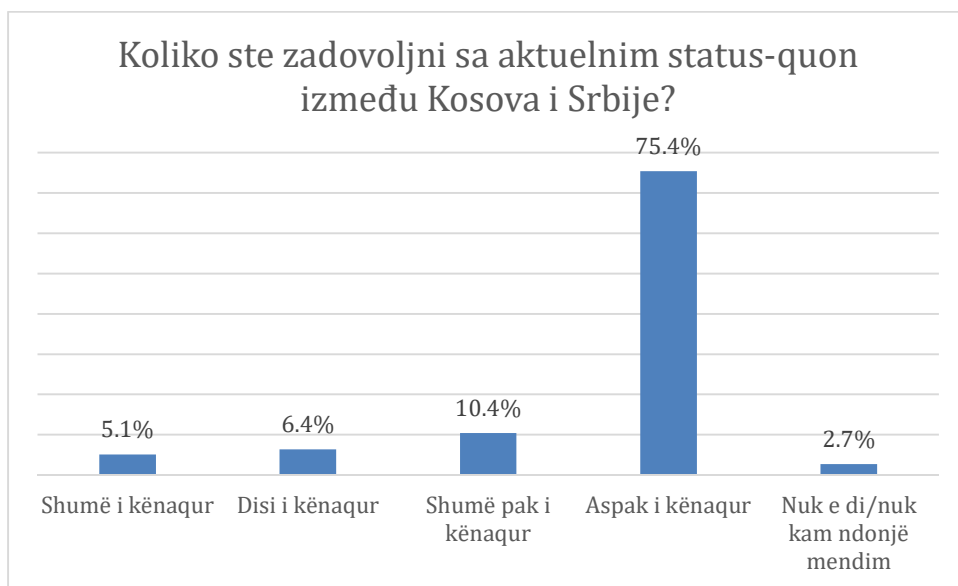
Učesnici sondaže su upoznati o sledećim opcijama/alternativama za eventualni sporazum između Kosova i Srbije: a) nastavak status quo-a; b) priznavanja de facto od Srbije, u razmenu za proširene izvršne nadležnosti za Asocijaciju/Zajednicu srpskih opština Kosova; i c) korigovanje granice između Kosova i Srbije u razmenu za globalno priznavanje Kosova i otvaranje puta za učlanjivanje u OUN. U cilju objašnjenja, anketari su objasnili anketiranim i takođe objasnili u upitniku šta podrazumeva status quo⁸, priznavanje de facto i proširene izvršne nadležnosti⁹.

⁸ Status quo, podrazumeva nedostatak uzajamnog priznavanja i politički i diplomatski odnosi između Kosova i Srbije su obustavljeni.

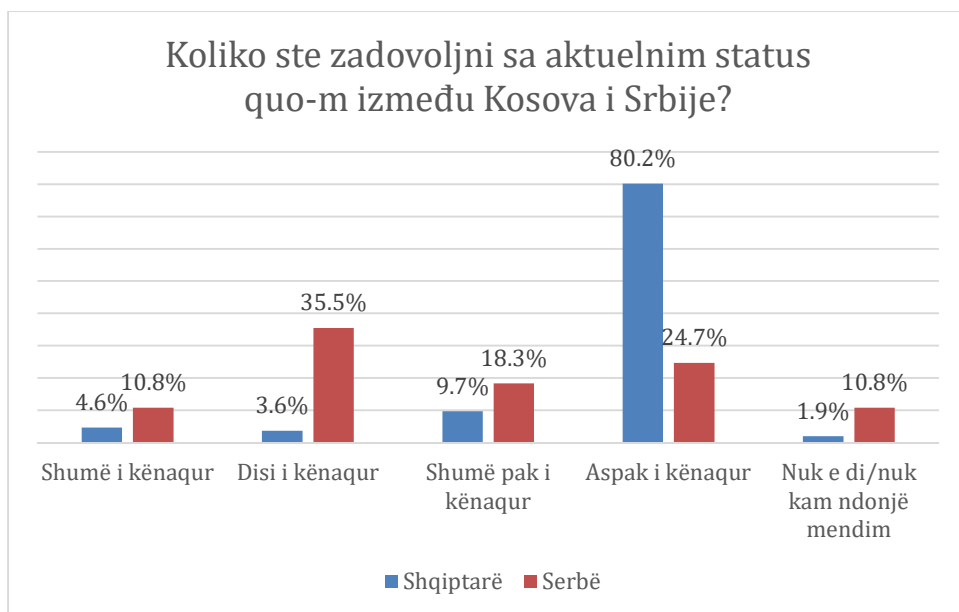
⁹ Priznavanje de facto, podrazumeva da Srbija priznaje institucije Kosova, ali ne priznaje državnost Kosova; sa proširenim izvršnim nadležnosti a podrazumeva se snaga za koja obuhvata ustavne izmene na Kosovu i stvara se novi politički entitet na Kosovu, što bi bila jedna jedinica polovine autonomije.

3.3.1. Prvi scenarijo: Nastavak status quo-a

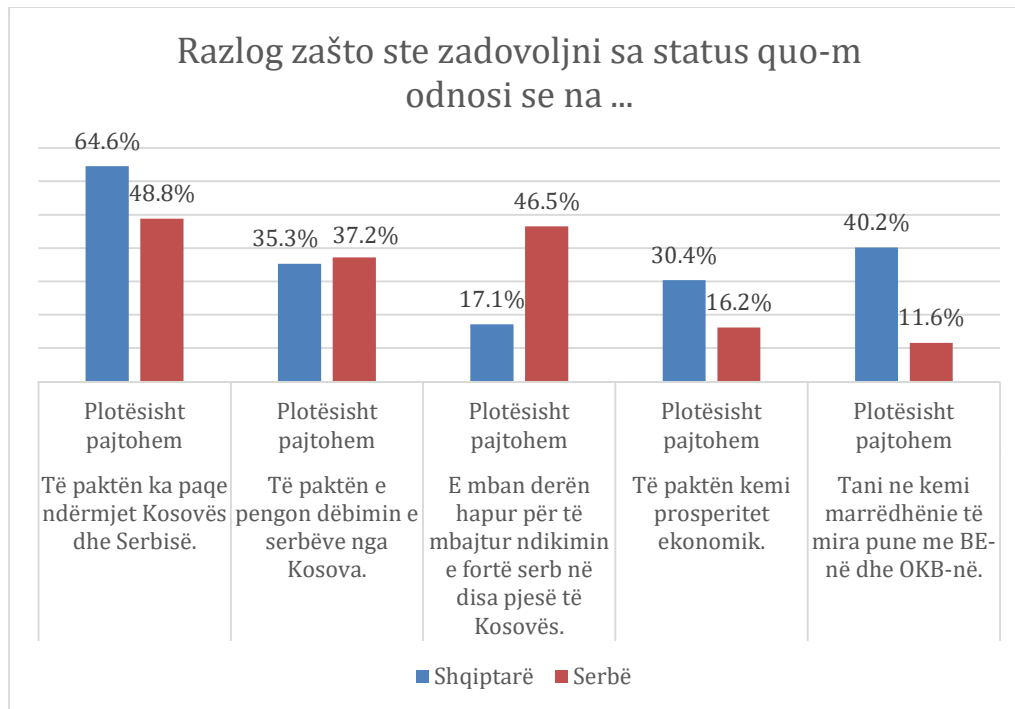
Što se tiče prvog scenarija, postavili smo sledeće pitanje: Koliko ste zadovoljni sa aktuelnim status quo između Kosova i Srbije? 12 su odgovorili 'veoma zadovoljni' ili 'donekle zadovoljni' u vezi aktuelnog status quo-a između Kosova i Srbije (vidi donji grafikon). Tri četvrtine učesnika (75%) odgovorilo je sa 'nimalo zadovoljni sa aktuelnim 'status quo-m između Kosova i Srbije i 10% je odgovori „veoma malo zadovoljni“. 3 % su se izjasnili 'ne znam/ nemam neko mišljenje' o ovom pitanju



Posebna analiza Albanskog i Srpskog uzorka govori o različitom modelu odgovora dveju zajednica. 8% anketiranih Albanaca i 46% anketiranih Srba izjasnili su se 'veoma zadovoljan' ili 'donekle zadovoljan' sa aktuelnim status quo između Kosova i Srbije. 90% anketiranih Albanaca u poređenju sa 43% anketiranih Srba su 'malo zadovoljni' ili 'nimalo zadovoljni' sa aktuelnim status quo između Kosova i Srbije. (vidi grafikon). 2% anketiranih Albanaca i 11% anketiranih Srba odgovorili su 'ne znam/nemam neko mišljenje' o aktuelnom status quo-u između Kosova i Srbije. [Ovo je konsistentno nalazima koji su izveštavani da je srpski uzorak manje entuzijasta za nastavak dijaloga.]

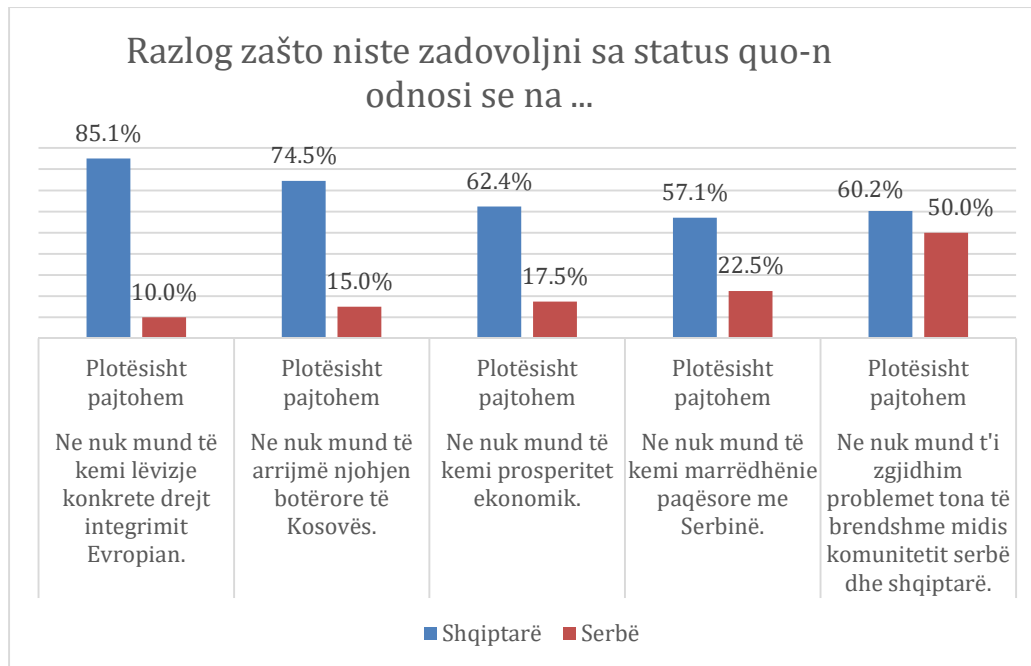


Zatim smo nastavili sa postavljanjem niz pitanja o glavnim razlozima zašto su anketirani zadovoljni ili nisu zadovoljni sa aktuelnim status-quo-m između Kosova i Srbije. Anketirani su odgovorili 'potpuno zadovoljni' ili 'donekle zadovoljni' sa aktuelnim status quo-om između Kosova i Srbije (vidi donji grafikon). U vezi glavnih razloga zašto su oni zadovoljni sa aktuelni status quo-om između Kosova i Srbije (sećate se da samo 8% Albanaca i 46% anketiranih Srba bili su zadovoljni, tako da su im postavljena sledeća pitanja, stoga odgovori anketiranih Albanaca, na osnovu brojki je mali):



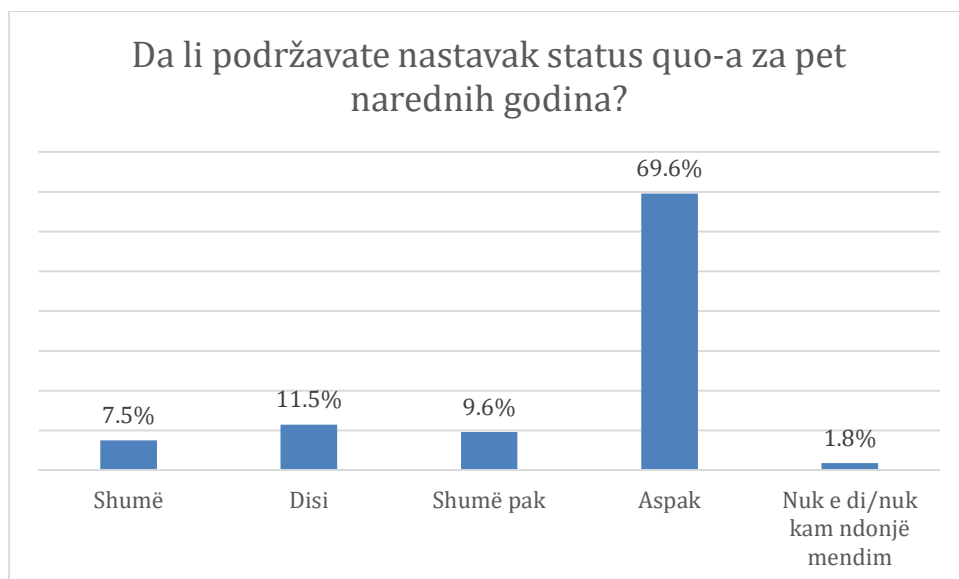
Kao što se može videti, Albanski a i Srpski anketirani, navode da bar postoji mir između Kosova i Srbije, to je najčešći razlog za podržavanje status-quo. S druge strane održava otvorena vrata za... srpski uticaj, naglašavaju češće srpski anketirani u poređenju sa albanskim anketiranim.

Vraćamo se ponovo na ispitanike koji su bili 'nimalo zadovoljni' ili 'veoma malo zadovoljni' sa status quo-m između Kosova i Srbije. Ovim ispitanicima postavljeno je paralelno niz pitanja. Sećate se da većina albanskih ispitanika (90%) i srpskih ispitanika (73%) bili su nezadovoljni sa status quo-m, stoga je postavljeno niz pitanja):

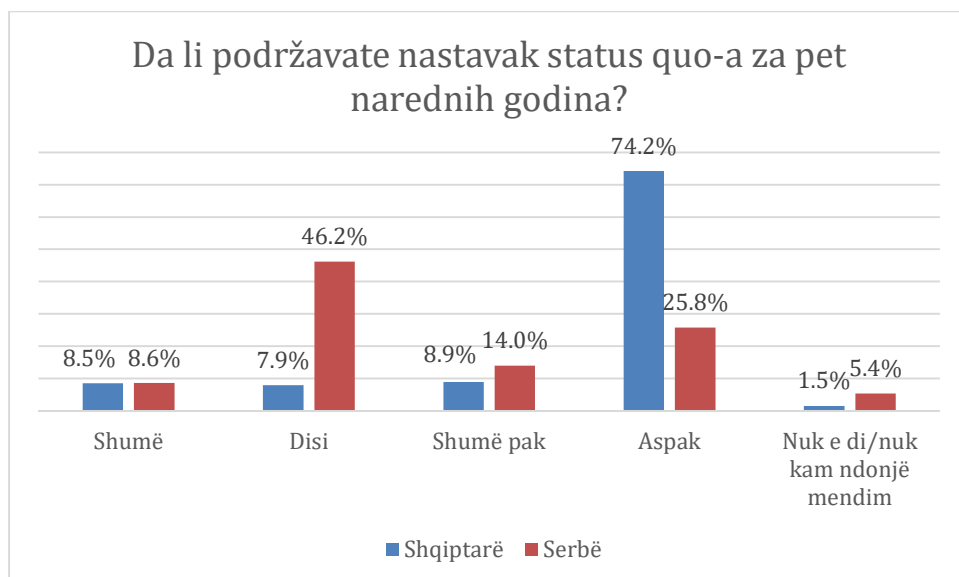


Kao što se može primetiti, bilo je više šansi da albanski anketirani naglašavaju nedostatak konkretnih pomaka ka evropskoj integraciji, kao razlog nezadovoljstva, zatim nedostatak globalnog priznavanja, izostanak priznavanja od strane Srbije, nedostatak ekonomskog napretka i nedostatak rešavanja unutrašnjih problema između dveju država. Srpski anketirani imali su razne prioritete, naročito se fokusirajući na ekonomski napredak i nerešene unutrašnje probleme između zajednica.

Što se tiče scenarija o status quo, mi smo postavili dodatna pitanja: Da li bi podržali nastavak status quo-a za *pet* narednih godina? Kao da postoji nezadovoljstvo sa aktuelnim status quo-m između anketiranih, takođe postoji 'nimalo' (70%) i 'veoma malo' (10%) podrška za nastavak status quo-a za narednih 5 godina. Tabelarna analiza govori da anketirani (75%) izjasnili su se 'nimalo' ili 'veoma malo' podrške za aktuelni status quo izjasnili su se 'nimalo' ili 'veoma malo' podrške za nastavak status quo-a za pet narednih godina.

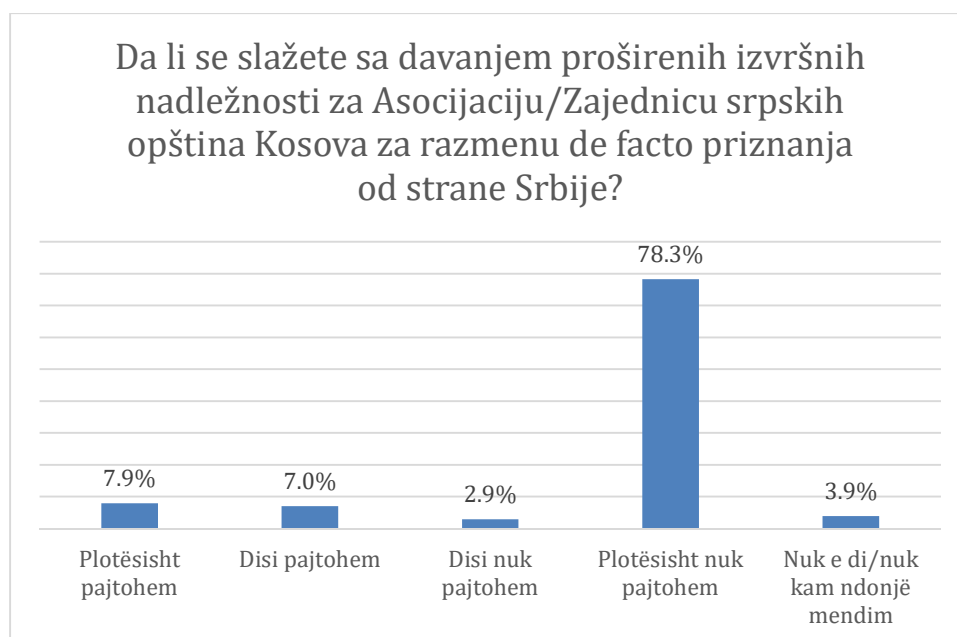


Ocena odgovora albanskih i srpskih anketiranih govori o veoma različitom modelu odgovora. 16% albanskog uzorka i 55% srpskog uzorka izjasnili su se 'donekle' ili 'veoma' za podršku nastavka status quo-a za pet narednih godina. 83% albanskih anketiranih u poređenju sa 40% srpskih anketiranih izjasnili su se 'nimalo' ili 'veoma malo' podrške za nastavak status quo-a za pet narednih godina. Ponovo, ovo je u skladu sa nalazima o podršci za status quo-a: albanski anketirani nisu nimalo zadovoljni sa status status quo-m i ne žele da bude nastavljen.

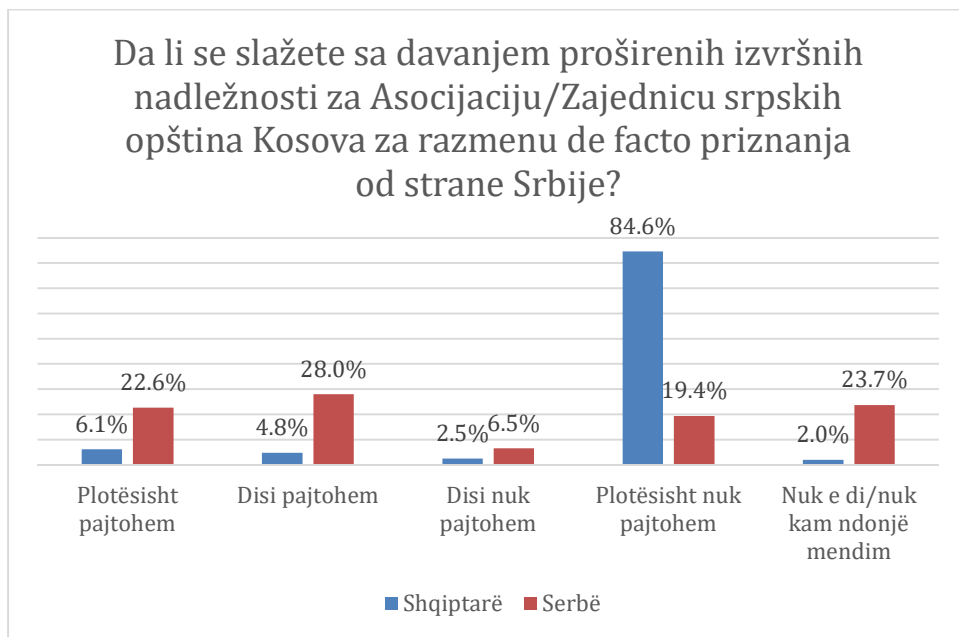


3.3.2. Drugi scenarijo: Priznavanje de facto od Srbije i proširene izvršne nadležnosti za Asocijaciju/Zajednicu srpskih opština Kosova

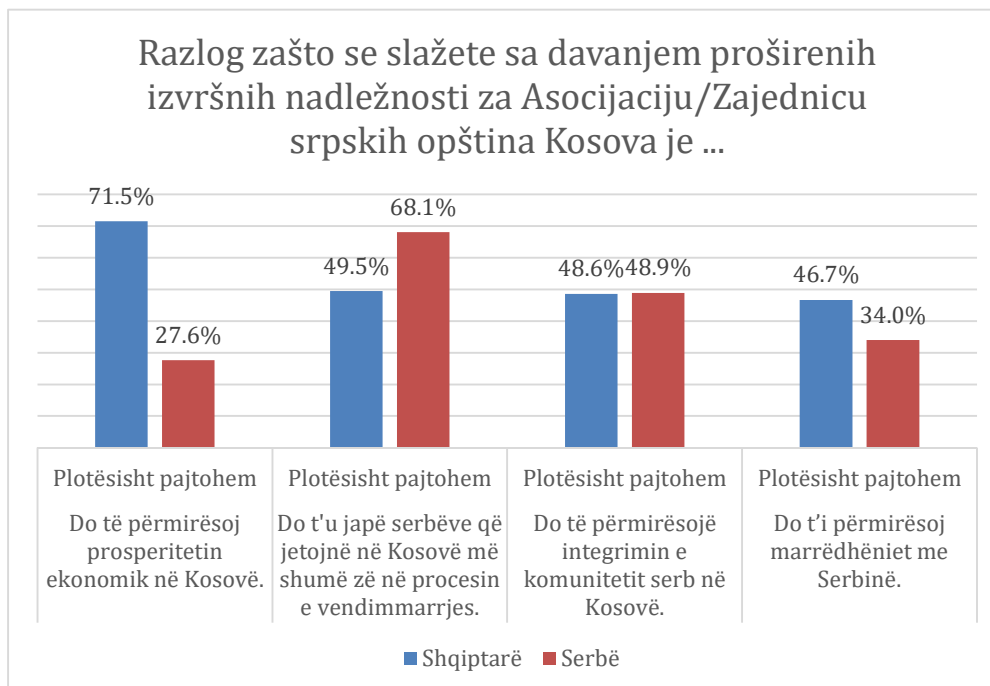
U vezi ovog scenarija, učesnicima su postavljena sledeća pitanja: Da li se slažete sa davanjem proširenih izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/ zajednicu srpskih opština Kosova, u razmenu za priznavanje de facto Kosova od strane Srbije? Oko (10%) izjasnili su se 'u potpunosti se slažem' ili 'donekle se slažem' za davanje proširenih izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/zajednicu srpskih opština Kosova, u razmenu za priznavanje de facto Kosova od strane Srbije. Većina učesnika (81%) rekli su 'donekle se ne slažem' ili 'u potpunosti se ne slažem' za davanje proširenih izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/zajednicu srpskih opština Kosova, u razmenu za priznavanje de facto Kosova od strane Srbije.



Analiza odgovora albanskog i srpskog uzorka govore o suprotnom modelu odgovora. 11% anketiranih Albanaca u poređenju sa 51% Srba odgovorili su 'u potpunosti se slažem' ili 'donekle se slažem' za davanje proširenih izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/zajednicu srpskih opština Kosova, u razmenu za priznavanje de facto Kosova od strane Srbije. 87% anketiranih Albanaca i 35% Srba izjasnili su se 'donekle se ne slažem' ili 'ne slažem'. 2.% anketiranih Albanaca i 24% Srba izjasnili su se 'ne znam/nemam neko mišljenje' o ovom pitanju.

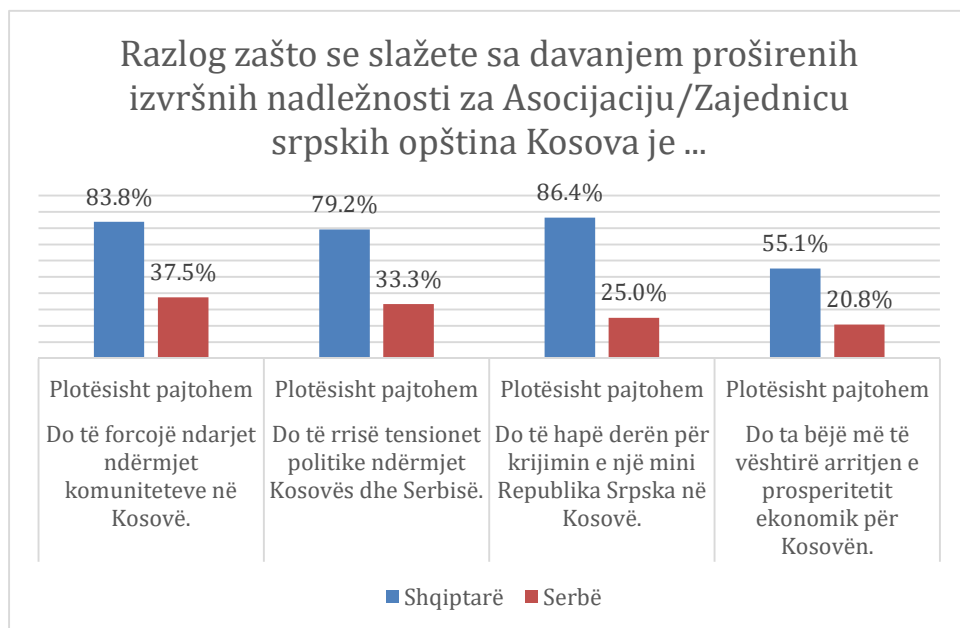


Sa sledećim pitanjima, sondaža je imala za cilj da dobije glavne razloge zbog kojih se anketirani slažu ili se ne slažu sa davanjem proširenih izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/Zajednicu srpskih opština Kosova, u razmenu za priznavanje de facto Kosova od strane Srbije. Anketirani su se izjasnili 'definitivno se slažem' ili 'donekle se slažem' davanjem proširenih izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/Zajednicu srpskih opština Kosova, i postavili smo sledeća pitanja (sećate se, 11% Albanaca i 51% Srba postavili smo ova pitanja):



Anketirani Srbi, kojim je postavljeno ovo pitanje, najčešći razlog je da Srbima... treba dozvoliti da budu glasniji u procesu donošenja odluka, jer bi to pomoglo integraciji srpske zajednice na Kosovu, dok albanski anketirani naglašavaju najčešći razlog poboljšanje ekonomskog prosperiteta na Kosovu.

Ako se vratimo na anketirane koji su se izjasnili 'u potpunosti se ne slažem' ili 'donekle se ne slažem' sa davanjem proširenih izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/zajednicu srpskih opština Kosova, niz drugih pitanja postavljeno je (sećate se, 87% Albanaca i 26% srpskih ispitanika postavljena su ova pitanja.):



Kao što se može videti, albanski anketirani, koji su bili protiv davanja proširenih izvršnih nadležnosti za ASO, u celini su saglasni da te nadležnosti mogu da pruže mogućnost za formiranje jedne Republike Srpske, kao i uznemirenje o podeli zajednica na Kosovu i povećanje političkih tenzija između Kosova i Srbije.

3.3.3. Treći scenario: Korigovanje granice između Kosova i Srbije u razmenu za globalno priznavanje Kosova i otvaranje puta za učlanjivanje u OUN

U vezi ovog scenarija, anketiranim su postavljena sledeća pitanja: Ukoliko bi korigovanje granice između Kosova i Srbije rezultiralo sa globalnim priznavanjem Kosova i otvorilo put za učlanjivanje u OUN, da li Kosovo treba da podrži takav

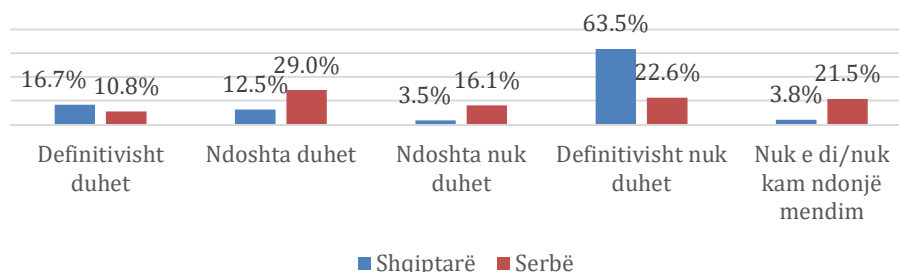
sporazum za korigovanje granica? 30% uzorka izjasnili su se da Kosovo 'definitivno treba' ili 'možda treba' da podrži opciju korigovanja granice (vidi donji grafikon). Međutim, 64% izjasnili su se da Kosovo 'možda ne treba' ili 'definitivno ne treba' da podrži opciju korigovanja granice. 5% izjasnili su se 'ne znam/nemam neko mišljenje' o tom pitanju.



Posebna analiza albanskog i srpskog uzorka predstavlja različit model odgovora, sa većom podrškom srpskih anketiranih za ovaj scenarijo. Znači 29% anketiranih Albanaca i 40% Srba odgovorili su da Kosovo 'definitivno treba' ili 'možda treba' da podržati opciju korigovanja granice između Kosova i Srbije, što bi rezultiralo sa globalnim priznavanjem Kosova i otvaranja puta za učlanjivanje u OUN.

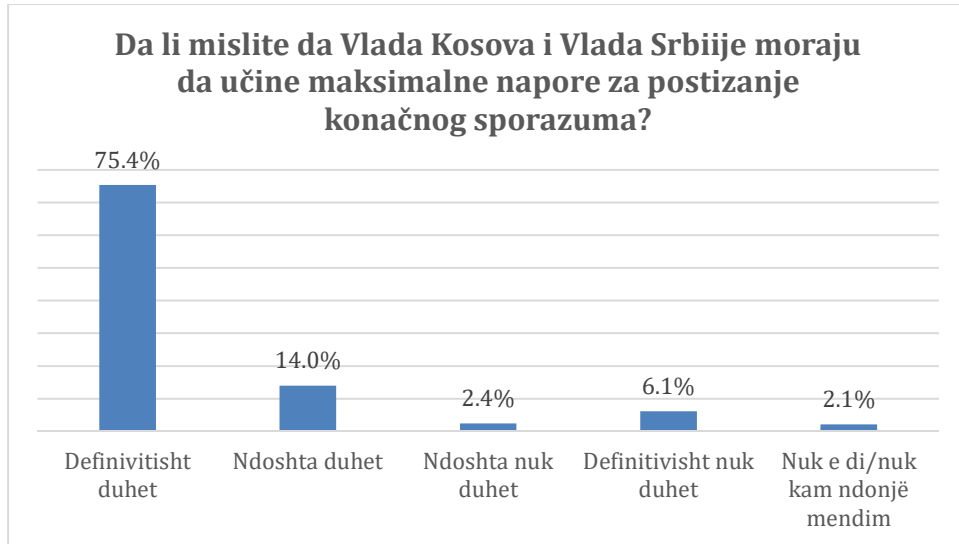
67% Albanaca i 39% anketiranih Srba odgovorili su da Kosovo 'možda ne treba' ili 'definitivno ne treba' da podrži opciju korigovanja granice. 4% anketiranih Albanaca i 22% Srba izjasnili su se 'ne znam/nemam neko mišljenje' o tom pitanju.

Ukoliko bi korigovanje granice između Kosova i Srbije rezultiralo sa globalnim priznavanjem Kosova i otvorilo put za učlanjivanje u OUN, da li Kosovo treba da podrži takav sporazum za korigovanje granica?

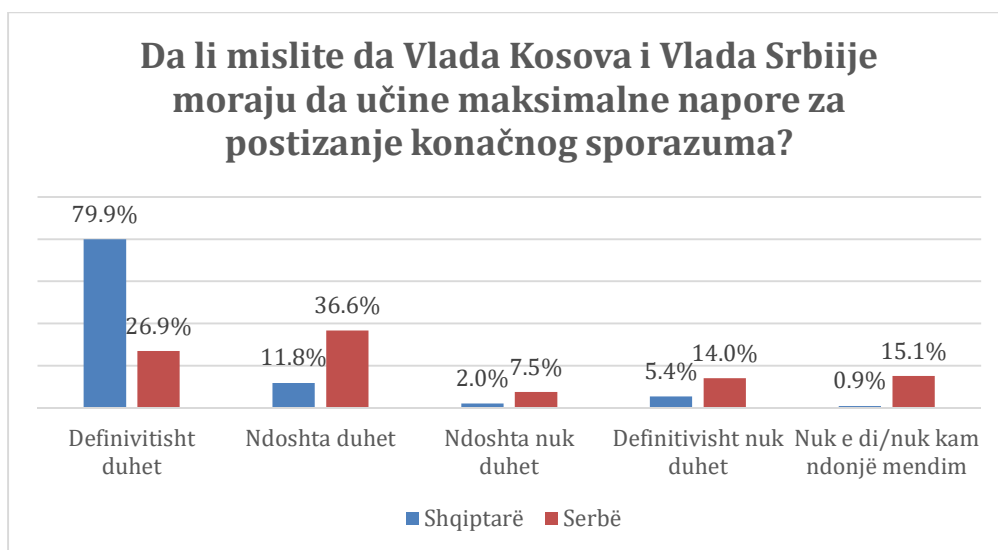


4. Da li mislite da Vlada Kosova i Vlada Srbije moraju da učine maksimalne napore za postizanje konačnog sporazuma?

Duže od godinu dana, dijalog između Kosova i Srbije je prekinut zbog tarife 100% Vlade Kosova za proizvode iz Srbije i Bosne i Hercegovine. Međunarodna zajednica je vršila pritisak za ukidanje tarife, kako bi dijalog između Kosova i Srbije bio nastavljen i postizanje konačnog sporazuma. Politički činioci opozicije i opozicije ostaju podeljeni da li Kosovo treba da čini intenzivne napore za postizanje konačnog sporazuma sa Srbijom. U javnom mnjenju – Glas naroda – naši nalazi govore da 89% su mišljenja da vlade Kosova i Srbije 'definitivno treba' ili 'možda treba' da preuzmu sve napore za postizanje konačnog sporazuma. Samo 9% izjavili su da vlade Kosova i Srbije 'možda ne treba' ili 'definitivno ne treba' da učine napore za postizanje konačnog sporazuma i samo 2% izjavili su 'ne znam/nemam neko mišljenje' o ovom pitanju. Stoga, ovo je jasna poruka javnosti za političke lidere.



Analiza odgovora između Albanskih i Srpskih anketiranih govori o različitom modelu odgovora. 92% anketiranih Albanaca i 64% Srba izjasnili su se da vlade Kosova i Srbije 'definitivno treba' ili 'možda treba' da učine sve napore za postizanje konačnog sporazuma. 7% anketiranih Albanaca i 22% anketiranih Srba izjasnili su se da Vlada Kosova i Vlada Srbije 'možda ne treba' ili 'definitivno ne treba' da učine sve napore za postizanje konačnog sporazuma. 1% anketiranih Albanaca i 15% anketiranih Srba izjasnili su se 'ne znam/nemam neko mišljenje' o ovom pitanju. Tabelarna analiza govori da anketirani Albanci (66%) i anketirani Srbi (49%) koji podržavaju nastavak dijaloga i ukazuju podršku za Vladu Kosova i Vladu Srbije za preduzimanje napora za postizanje konačnog sporazuma.



5. Struktura stavova

Od značajnog interesa je analiza stavova anketiranih u odnosu na gore navedene teme. Radi se o ljudima konsistentni za podršku ili protiv pitanja kao nastavak dijaloga, korigovanje granice, u cilju postizanja sporazuma i eventualno pripajanje Albaniji, ili oni menjaju svoje mišljenje zavisno od teme?

Mi možemo da ocenimo odnose putem merenja – stavove o početku dijaloga, maksimalni naponi za okončanje razgovora, nastavak status quo-a za pet narednih godina, tri scenarija i pripajanje Albaniji u slučaju postizanja priznavanja – o čemu smo gore izveštavali, sprovodeći faktografske tehnike.

Na osnovu ovih analiza **prvi model**, primećuje se i jasno se vidi i nije iznenađujuće: Anketirani koji su zadovoljni sa status quo-m za 5 narednih godina. Takođe, mišljenja su da vlada treba da nastavi dijalog i da učini sve napore za postizanje rešenja. U suprotnom, anketirani koji su zadovoljni sa status quo-m, takođe su saglasni sa njegovim nastavkom za pet narednih godina, ne slažu se sa nastavkom dijaloga i protive se naporima za iznalaženje rešenja. Ova četiri stava su tesno povezana, kao u cilju podrške tako i protiv. Drugim rečima, saznanje kako jedan anketirani razmišlja o ovim temama je dobra orijentacija za tri druge teme u ovim kategorijama. Postoji znatna konsistencija u stavovima ljudi po ova četiri specifična pitanja.

Drugi model odnosi se na stavove u vezi proširenih izvršnih nadležnosti za ASO i korigovanja granica, u cilju globalnog priznavanja su veoma povezani. Ipak, stavovi u odnosu na pitanja u ovoj kategoriji nisu nimalo povezani sa stavovima u tom modelu. Drugim rečima, saznanje da se neko ne slaže sa status-quo-m ili se slaže sa nastavkom dijaloga nije dobar indikator koji je njegov stav o davanju proširenih izvršnih nadležnosti za ASO ili korigovanje granica. To znači da ljudi koji su za nastavak dijaloga imaju drugačija mišljenja u odnosu na koncesije, da li treba da bude/dozvoli u procesu dijaloga. Ljudi mogu da su saglasni o potrebi nastavka dijaloga, ali da nisu saglasni u vezi sporazuma, koji treba da budu postignuti između Srbije i Kosova.

Primećuje se da za pitanja kao ASO i korigovanje granice pruža se veća podrška od strane anketiranih Srba u poređenju sa anketiranim Albancima. Stoga, kako je gore navedeno, anketirani Srbi pružaju veću podršku proširenim izvršim nadležnostima za ASO i korigovanje granica. Struktura stavova je ista, kako za Albance tako i za Srbe, sa sličnim modelom o ovim pitanjima za svaku zajednicu. U tom pravcu, ova kategorija stavova može da se tumači kao pokazatelj koliko ljudi sarađuju ili konfliktni u očekivanju njihovih vizija.

Treći model, ili bolje nedostatak modela povezivanja, u vezi stavova o pripajanju Albaniji, odvojen je od drugih stavova. Pripajanje nije tesno povezano sa nijednim od ovih pitanja. S druge strane, ljudi koji podržavaju pripajanje, mogu biti zadovoljni ili nezadovoljni sa status quo-m ili za podršku ili ne korigovanja granice. To je odvojeno pitanje, koje se ne vezuje ni prvom, a ni sa drugom kategorijom pitanja.

Tabela u nastavku predstavlja strukturu stavova. Pokazuje da prvi model stavova je tesno povezan sa takozvanim trend za 'pristup za promene' javnog menja, dok se drugi model tesno vezuje sa takozvanim trendom za 'saradnju' ili 'obostrano prilagođavanje', dok stavovi za pripajanje su malo podeljeni.¹⁰

| | Pristup za promene | Obostrano prilagođavanje | Pripajanje |
|----------------------------------|--------------------|--------------------------|-------------|
| (Ne)zadovoljstvo sa status quo-m | 0.75 | 0.14 | 0.16 |
| Postizanje sporazuma | 0.75 | -0.05 | 0.03 |
| (Ne)nastavak status quo-a | 0.77 | 0.19 | 0.00 |
| Nastavak dijaloga | 0.68 | -0.10 | -0.27 |
| Izvršne nadležnosti za ASO | 0.24 | 0.70 | -0.02 |
| Korigovanje granice | 0.02 | 0.71 | -0.20 |
| Pripajanje Albaniji | 0.04 | -0.07 | 0.90 |

U celini, analiza govori o podeli stavova u dve kategorije. **Unutar** svake kategorije ljudi govore o konzistentnim stavovima, ali je druga priča **između** kategorija: saznanje gde se neko nalazi po pitanjima unutar prve kategorije nije dobar indikator gde se nalazi po pitanju druge kategorije. Znači, ljudi mogu biti saglasni

¹⁰ Tabela predstavlja faktorijalno opredeljenje, na osnovu rotacione analize faktorijalno sa tri faktora.

u vezi potrebe za nastavkom dijaloga i da treba da se čine napori za pronalaženje rešenja, ali da nisu saglasni o specifičnom sporazumu, koji treba da se postigne između Srbije i Kosova.

6. Analiza upoređivanja

U ovom delu analiziramo ponavljane među-sektorske podatke i poredimo neka od glavnih pitanja prve, druge i treće sondaže. Prva sondaža održana je decembra 2018. druga maja 2019. i treća januara 2020. Druga i treća sondaža imale su za cilj dublje istraživanje scenarija o 'velikom finalu' između Kosova i Srbije. Druga i treća sondaža bile su identične u mnogim aspektima, sa sličnom metodologijom, metodu za izbor opština i izbor uzorka (iako nije obuhvatila odgovore anketiranih o razlozima).

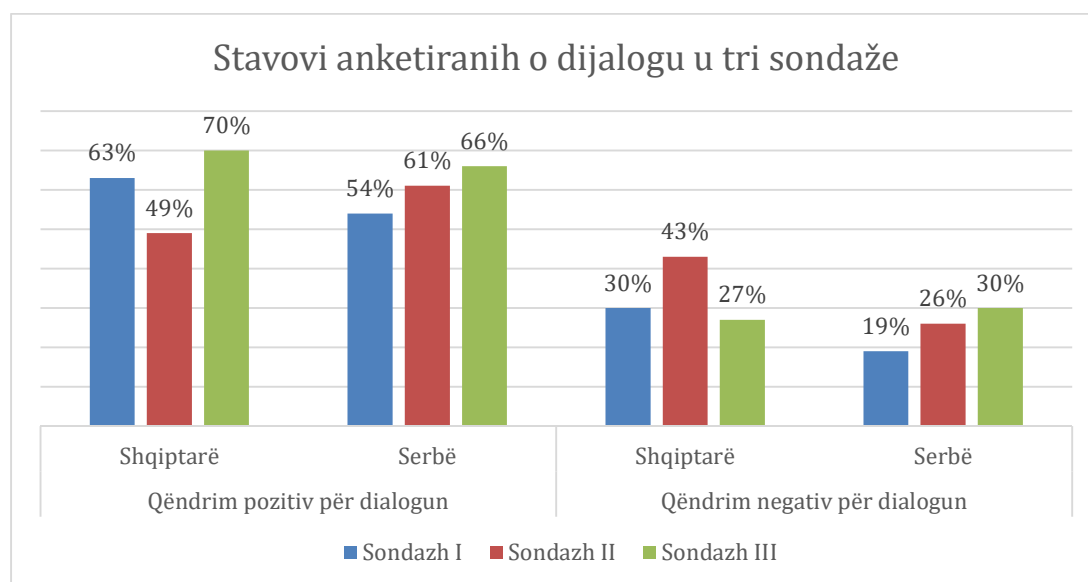
U cilju upoređivanja urađeno je prilagođavanje između triju sondaža u odnosu na profil uzoraka o starosnoj dobi i rodnoj pripadnosti. U nastavku možete videti nekoliko od glavnih pitanja i analize upoređivanje:

a) Nastavak dijaloga između Kosova i Srbije?

Od prekida dijaloga duže od godinu dana, mi smo malo promenili pitanje u poređenju sa 1 i 2 sondažom. U dve prethodne sondaže pitanje je postavljeno: "Da li se slažete sa prekidom dijaloga između Kosova i Srbije?" dok u trećoj sondaži pitanje je preformulisano "Da li podržavate nastavak dijaloga između Kosova i Srbije?"

U cilju upoređivanja ovih pitanja iz tri sondaže, mi ih postavljamo na način dali anketirani imaju pozitivne ili negativne stavove u odnosu na dijalog. (Dakle, anketirani u dve prethodne sondaže, koji nisu saglasni sa nastavkom dijaloga i anketirani u trećem sondažu koji nisu želeli nastavak dijaloga, smatrani su se sa negativnim stavovima)

U prvom sondažu, više od polovine anketiranih (62%) pozitivno su odgovorili za podršku dijaloga. Ovaj procenat beleži pad na drugoj sondaži (50%), ali na trećoj sondaži veći procenat (70%) izneli su pozitivne stavove i podržali dijalog. Ove tri sondaže bile su slične, kako u Albanskom tako i Srpskom uzorku. Dijagram predstavlja trend tri sondaže u Albanskim i Srpskim uzorcima.



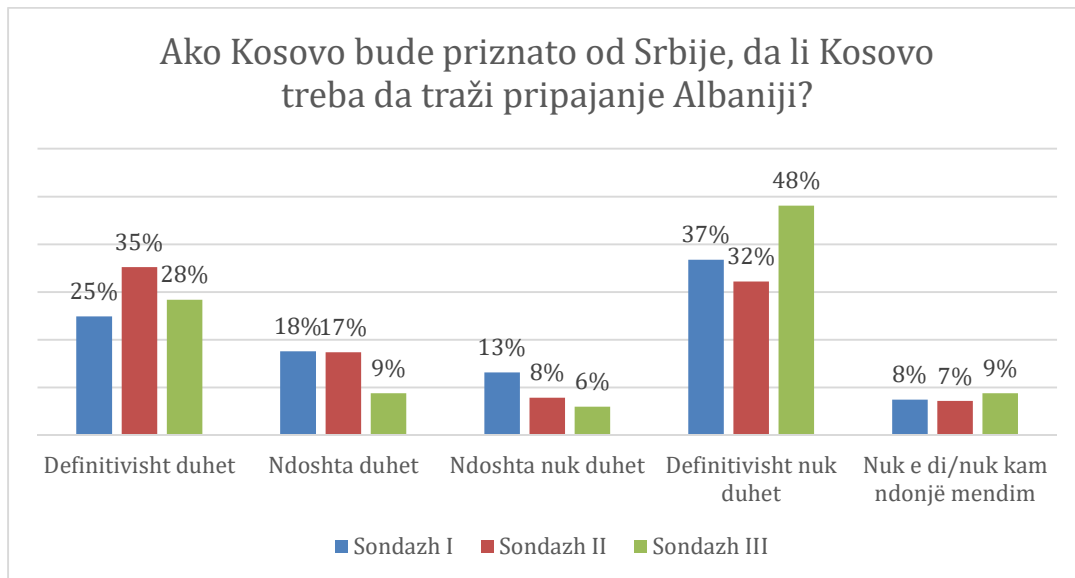
b) Da li Kosovo treba da traži pripajanje Albaniji, ako bude priznato od Srbije?

Nalazi govore da postoji neodrživa podrška u tri sondaže u odnosu na pripajanje Albaniji. Sa podrškom od 43% u sondaži 1, podrška za pripajanje je povećana na 53% u sondaži 2, ali zatim beleži pad na 38% u trećoj sondaži.¹¹ Dalja ocena govori da podrška za pripajanje bila je u kontinuitetu niža u srpskim uzorcima u poređenju sa albanskim uzorcima, iako su trendovi u vremenu slični. Vredi naglasiti da u srpskim uzorcima postoji veći broj odgovora sa 'ne znam/nemam neko mišljenje o tome' o ovom pitanju (18% u sondaži 1 – 24% u sondaži 2 – 43% u sondaži 3).

Ova razlika u vremenu statistički je značajna ($p < 0.01$) i budući da je pitanje indirektno postavljeno u tri sondaže, mi možemo imati poverenje u sondaže. Ipak,

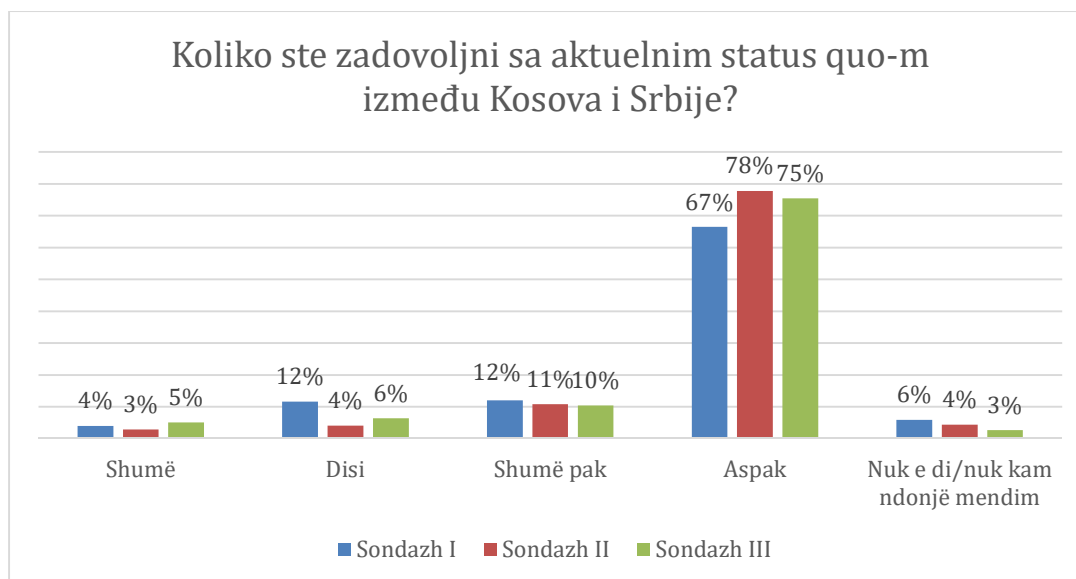
¹¹ Imajte na umu da se razlika između dijagrama i cifri u tabeli pripisuje decimalnim tačkama.

nadvladava istina da su mišljenja dosta podeljena po pitanju pripajanja Albaniji i održavanju status quo-a između dveju država balans mišljenja je premešten, ali ne odlučujuće. Neodrživost mišljenja može da odražava to da pripajanje aktuelno ostaje hipotetično pitanje, stoga ljudi nemaju definitivno mišljenje po ovom pitanje.



c) Tri alternativna scenarija za eventualni sporazum između Kosova i Srbije

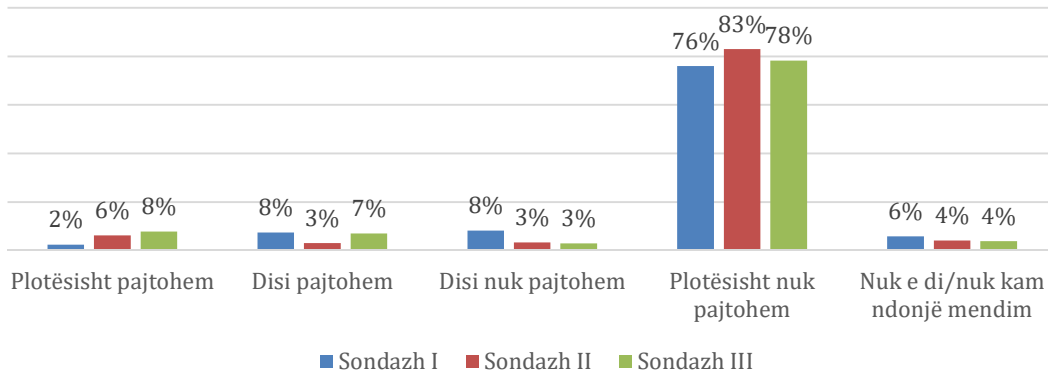
Što se tiče scenarija **status quo**- upoređivanje rezultata govore da postoji rast nezadovoljstva sa aktuelnim status quo-m između Kosova i Srbije, od prve do druge sondaže, a ostaje veoma visoko u trećoj sondaži (79% Sondaža 1 - 89% sondaža 2 - 86% sondaža 3). Ovaj rast se primećuje naročito u Albanskim uzorcima (82% sondaža 1 - 91% sondaža 2 - 90% sondaža 3), ali postoji manji nivo nezadovoljstva i veće neodrživosti u srpskim uzorcima (50% sondaža 1 - 70% sondaža 2 - 44% sondaža 3). Da ponovimo, razlike su statistički značajne ($p < 0.01$). Moguće tumačenje ove konstatacije da što duže traje blokada o pojedinim pitanjima koja su ostala nerešena, toliko je veće razočarenje stanovništva zbog nedostatka progressa. Vidi donji grafikon i poređenje rezultata tri sondaže.



Scenarijo- **Davanje izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/Zajednicu srpskih opština, u razmenu za priznavanje de facto Kosova od strane Srbije** – opšti rezultati govore o tome da postoji veliko protivljenje, više od 4/5 svakog uzorka za davanje izvršnih nadležnosti za ovaj scenarijo 85% sondaža 1 - 86% sondaža 2 – 81% sondaža 3). Međutim, postoje različiti rezultati u albanskim i srpskim uzorcima. Albanski uzorci govore o visokom protivljenju za davanje izvršnih nadležnosti za Asocijaciju srpskih opština (87% sondaža 1 – 92% sondaža 2 – 87% sondaža 3). Međutim, srpski uzorci govore o znatnom padu protivljenja i proporcionalni rast podrške izvršnih nadležnosti za Asocijaciju srpskih opština. Podrška za predlog je povećana sa 17% u sondaži 1 na 48% u sondaži 2 i 49% u sondaži 3. To znači da je bilo povećanja polarizacije u odnosu na ovaj scenarijo između Albanske i Srpske zajednice.

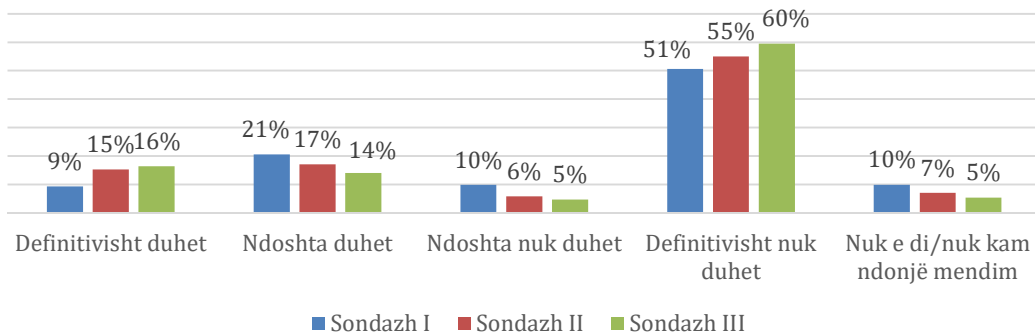
Moramo se prisjetiti da su uzorci srpskih anketiranih veoma mali (oko 100 anketiranih u svakom u tri sondaže). Ipak, proporcija rasta srpskog uzorka u drugoj i trećoj sondaži, koji podržavaju proširene izvršne nadležnosti za ASO je statistički značajna ($p < 0.01$). Stoga, vidno je da postoji rast u prostiranju polarizacije između zajednica po ovom pitanju. To može da odrazi još jednom nerešena pitanja između Srbije i Kosova.

Da li se slažete o davanju izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/Zajednicu srpskih opština, u razmenu za priznavanje de facto Kosova od strane Srbije



Scenarijo – **Korigovanje granice između Kosova i Srbije rezultiraće sa globalnim priznavanjem Kosova i otvoriće put za učlanjivanje ju OUN** – opšti rezultati podrške ovog scenarija ostaju relativno održivi (29% Sondaža 1 - 32% Sondaža 2 - 31% Sondaža 3). Podrška albanskog uzorka je stabilna (30% Sondaža 1 - 32% Sondaža 2 - 30% Sondaža 3). Međutim, postoji rast podrške anketiranih Srba (28% Sondaža 1 - 33% Sondaža 2 - 39% Sondaža 3), iako su ove promene na granici statističkog značaja ($p=0.04$). Vredi naglasiti da je bila značajna proporcija u srpskim uzrocima (21% Sondaža 3) koji su izjavili 'ne znam/nemam neko mišljenje' o ovom pitanju.

Ako bi korigovanje granice između Kosova i Srbije rezultiralo sa globalnim priznavanjem Kosova i otvorilo put za učlanjivanje u OUN, da li Kosovo treba da podrži ovaj sporazum?



7. Zaključci

Ova sondaža ima za cilj, kao i dve prethodne sondaže, da se shvate percepcije i stavovi građana (*Glas naroda*) u vezi scenarija o 'Velikom finalu' između Kosova i Srbije. Broj od 1107 anketiranih u našoj sondaži (90% Albanaca, 8% Srba i 2% druge etničke grupe) naš uzorak predstavlja nacionalno zastupanje stanovništva Kosova. Treća sondaža održana januara 2020. ponavlja mnoga pitanja prve i druge sondaže, realizovane decembra 2018. i maj 2019. Na ovaj način nama se omogućuje da razmatramo promene tokom dvanaest zadnjih meseci. Takođe, treća sondaža a i prethodna druga sondaža dodala je nova pitanja, istražujući u osnovne razloge građana za svoje preference

U nekoliko aspekta, sadašnja sondaža ponavlja i jača nalaze prve i druge sondaže, kao i pruža nekoliko nalaza. Naročito smatramo da:

- U prvoj i drugoj sondaži postoji snažna podrška dveju zajednica (snažna podrška naročito albanske zajednice) za nastavak dijaloga ,
- Obe zajednice (naročito albanska zajednica) veruju da Vlada treba da učini sve napore za postizanje konačnog sporazuma – novi nalaz;
- U prvoj i drugoj sondaži postoji znatno nezadovoljstvo sa status quo-m između albanske zajednice, dok srpska zajednica ima različita mišljenja u vezi nastavka status quo-a;
- U prvoj i drugoj sondaži postoji velika podrška albanske zajednice za davanje proširenih izvršnih nadležnosti za ASO. Međutim, novi nalazi govore da je većina srpske zajednice za davanje proširenih izvršnih nadležnosti za ASO;
- U prvoj i drugoj sondaži postoji skromna podrška obe zajednice za korigovanje granice sa Srbijom, pod uslovom da to donosi globalno priznavanje, međutim većina je protiv ovog scenarija.

Iako su opšte linije malo izmenjene, postoji jedan broj pokazatelja što može da se tumači kao frustracija u rastu zbog izostanka progressa za rešavanje bitnih pitanja

između Srbije i Kosova. Takođe, postoji uznemirenje zbog polarizacija između zajednica zbog izvršnih nadležnosti ASO. Postoji pribojavanje da će razlike između dve zajednice biti još veće.

Što se tiče pitanja rezultati ostaju slični sa nalazima druge sondaže. U drugoj sondaži, imamo suštinske razlike što se tiče obrazloženja dveju zajednica. U slučaju *prvog scenarija*, nezadovoljstvo sa status quo-m, albanski anketirani više su naglašavali izostanak konkretnih pomaka ka evropskoj integraciji, (85%). Zatim izostanak globalnog priznavanja (75%), izostanak ekonomskog prosperiteta (62%), nedostatak rešavanje unutrašnjih problema između dve zajednice (60%), i nedostatak mirovnih odnosa sa Srbijom (57%). Anketirani Srbi imali su razne prioritete, fokusirajući se na nerešene unutrašnje probleme (50%) i nedostatak mirovnih odnosa sa Srbijom (23%).

U *drugom scenariju*, davanje izvršnih nadležnosti ASO, anketirani Srbi koji su bili u prilog scenarija naglašavali su kao razlog 'više glasa u procesu donošenja odluka (68%). Drugi čest razlog koji naglašavaju anketirani Srbi odnosi se na integraciju srpske zajednice na Kosovu (49%) i poboljšanje odnosa sa Srbijom (34%).

Anketirani Albanci protive se davanju izvršnih nadležnosti za ASO, fokusirali su se na razne razloge. Oni/one saglasni su snažno da takve nadležnosti mogu da otvore mogućnost za jednu mini Republiku Srpsku (86%). Ovo stvara uznemirenje u vezi podela zajednica na Kosovu (84%) i povećanje političkih tenzija između Kosova i Srbije (79%).

U *trećem scenariju*, korigovanje granice u razmenu za globalno priznavanje ima podršku od (29 %) Albanske zajednice i veće podrške srpske zajednice (40 %). Može se primetiti da podrška za ovaj scenarij nije izmenjen suštinski između Albanaca, ali je suštinski povećano između Srba.

U celini, perspektive dve zajednice razlikuju se u nekoliko aspekata: anketirani Srbi naglašavali su uznemirenje, naročito po pitanjima koja se odnose na srpsku zajednicu na Kosovu. Sa druge strane, anketirani Albanci bili su uznemireni zbog

vanjskih pitanja, kao integracija u EU i globalno priznavanje, a takođe su uznemireni zbog mogućnosti za formiranje mini Republike Srpske. Ipak, ove različite perspektive ne isključuju sporazum. Integracija u EU ne povezuje neko specifično rešenje o unutrašnjim pitanjima na Kosovu. Izazov je da se pruže rešenja koja odgovaraju ciljevima obe zajednice.

Na kraju, drugi aspekt novih nalaza je upoređivanje između snažne podrške za postizanje pomirenja i nedostatak snažne podrške za tri tretirana scenarija u ovoj analizi. To se primećuje naročito između Albanske zajednice, koja je veoma nezadovoljna sa status quo-m, i ne slaže se sa tretiranim scenarijima.

Detaljna analiza govori o stavovima građana o status quo-a, nastavku dijaloga i iznalaženje jednog konsistentnog rešenja. Ljudi koji nisu zadovoljni sa aktuelnom situacijom, takođe žele nastavak dijaloga i žele da Vlada učini sve napore za postizanje konačnog sporazuma sa Srbijom. Ovo je *Glas Naroda* albanske zajednice. Na jasna način albanska zajednica govori o promenama.

Albanska, a i Srpska zajednica nemaju jasnu poruku građana kako postići promene. U tom pravcu, čovek se može upitati zašto ova slepa ulica – prema javnom mnjenju svaki scenarijo ima slabosti. Ali, istovremeno to ne isključuje mogućnost podrške javnosti za sporazum uz posredništvo SAD i Evrope. Imajući u vidu interesovanje javnosti za okončanje ove slepe ulice i obezbeđivanje međunarodnog priznavanja i evropske integracije, podrška javnosti može biti za postizanje sporazuma koji ispunjava ova tri cilja. Sporazum koji postiže ova tri cilja, za koji postoji šira podrška javnosti, može biti uspešan.

